

TEATTERIKORKEAKOULU
TEATERHÖGSKOLAN

2011

OPINNÄYTETYÖ

Eroottinen opettaja

Erotiikka osana teatteriopettajan työtä

SUVI AUVINEN

TEATTERIOPETTAJAN MAISTERIOHJELMA

TEATTERIKORKEAKOULU
TEATERHÖGSKOLAN

2011

OPINNÄYTETYÖ

Eroottinen opettaja

Erotiikka osana teatteriopettajan työtä

SUVI AUVINEN

TEATTERIOPETTAJAN MAISTERIOHJELMA

TIIVISTELMÄ

Päiväys: 4.4.2011

TEKIJÄ Suvi Auvinen	KOULUTUS-/TAI MAISTERIOHJELMA Teatteriopettajan maisteriohjelma
KIRJALLISEN OSION/TUTKIELMAN NIMI Eroottinen opettaja	KIRJALLISEN TYÖN SIVUMÄÄRÄ JA LIITTEET 64 sivua ja kolme liitesivua
TAITEELLISEN / TAITEELLIS-PEDAGOGISEN TYÖN NIMI Kokeillut	
SÄILYTETTÄVÄ MATERIAALI Kirjallinen opinnäytetyö	
Opinnäytteen saa julkaista verkossa Kyllä ☒ Ei ☐	Opinnäytetyön tiivistelmän saa julkaista verkossa Kyllä ☒ Ei ☐
<p>”Eroottinen opettaja – erotiikka osana teatteriopettajan työtä” on katsaus teatteriopettajan työn vaietumpaan puoleen. Teksti käsittelee opettajan ja täysi-ikäisen opiskelijan välisiä suhteita ja erotiikkaa monilla eri tasoilla ihastumisesta aina seksisuhteisiin. Työn tarkoituksena on nostaa aihetta ammatilliseen keskusteluun ja herättää ajatuksia. Työn pyrkimyksenä on myös esitellä aihetta arvottomatta sitä automaattisesti hyväksi tai pahaksi, sekä pohdiskella aihetta niin opettajan kuin opiskelijankin näkökulmasta.</p> <p>Aineistona opinnäytetyössä käytetään opettajien ja opiskelijoiden haastatteluita, muutamaa alan teosta sekä kirjoittajan omia kokemuksia.</p> <p>Opinnäytetyö toteaa, ettei aiheesta vaikeneminen auta, ja vaatii avointa keskustelua aiheesta niin opettajakoulutuksessa kuin työpaikoillakin.</p>	
ASIASANAT teatteri, draamapedagogiikka, erotiikka, seksuaalisuus, aikuisopetus	

Sisällysluettelo

<i>Johdanto</i>	9
<i>1. Ihana kamala ihastus – miksi ihastumme?</i>	13
<i>2. Laki, moraalit, etiikka ja ammatillisuus</i>	16
2.1. Laki	16
2.2. Opetusalan eettisen neuvottelukunnan kannanotto ja ammattietiikka	17
2.3. Moraalis-eettisiä ongelmia opettajan ja opiskelijan suhteessa	19
2.3.1. Oppilaitoksen sääntöjen noudattaminen	20
2.3.2. Oppilaitoksen säännöt vs. käytännöt	21
2.3.3. Opettaja-opiskelija -asetelman väistämätön statusero	22
2.3.4. Vaara opiskelijan suosimisesta, tilanteen tuleminen opetustilanteeseen	22
2.3.5. Henkilökohtainen moraalit	23
2.3.6. Mahdollinen ikäero	24
2.3.7. Seksuaalisen häirinnän pelko	25
2.3.8. Sukupuolittuneisuus eroottisissa kysymyksissä (onko eri asia onko opettaja mies vai nainen)	25
2.4. Mitä on ammatillisuus?	26
<i>3. Seksi, porno, erotiikka ja rakkaus suhteessa opettajantyöhön</i>	28
3.1. Seksi ja porno	28
3.2. Erotiikka	32
3.3. Rakkaus	36
3.3.1. Pedagoginen rakkaus – rakkauden pedagogiikka	37
<i>4. Miksi opettajat ja opiskelijat päätyvät suhteisiin?</i>	39
4.1. Opettajien ja opiskelijoiden syitä ihastumisille	39
4.1.1. Opettajan ja opiskelijan välillä oleva erityinen valtasuhde	40
4.1.2. Suhde on ”kielletty” ja siksi jännittävä	41

4.1.3. Aikaa vietetään yhdessä paljon.....	42
4.1.4. Opettajalta tuleva huomio on opiskelijasta imartelevaa ja opettajan ammatillinen karisma vetää puoleensa.....	42
4.1.5. Opiskelijan lahjakkuus herättää opettajan mielenkiinnon	43
4.1.6. Henkilökohtaiset syyt	43
4.2. Teatterin erityisasema	43
5. Opettajien ja opiskelijoiden kokemuksia erotiikasta kouluissa	45
5.1. Henkilökohtaisia kokemuksiani Turun työharjoittelun ajalta.....	46
5.2. Haastattelemieni opettajien ja opiskelijoiden kokemuksia.....	50
5.2.1. Miten ihastus opettajaan/opiskelijaan ilmenee?	50
5.2.2. Missä tilanteessa suhteet alkavat? Kuka tekee aloitteen?	51
5.2.3. Kuinka pitkiä suhteita opiskelijoiden ja opettajien välille syntyy?	53
5.2.4. Millaisia tunteita ihastuminen opettajaan/opiskelijaan aiheuttaa?	54
5.2.5. Huomaavatko muut opettajat? Mikä on suhtautuminen?.....	55
5.2.6. Keskustellaanko aiheesta avoimesti?	56
5.3. Erotiikka aseena – kuka käyttää valtaa?	56
5.4. Tunteellinen opettaja – mitä tehdä tunteilleen?	60
Yhteenveto	63
Lähdeluettelo	65
<i>Liite 1: Opetusalan eettisen neuvottelukunnan kannanotto 12.12.2000</i>	<i>68</i>
<i>Liite 2: Haastattelukysymykset koskien tilannetta, jossa opiskelija on suhteessa opettajaan</i>	<i>70</i>
<i>Liite 3: Haastattelukysymykset koskien tilannetta, jossa opettaja on suhteessa opiskelijaan</i>	<i>71</i>

Johdanto

”Ei mulle oo tullut mieleenkään, että tästä voisi puhua!” Opettajakollegoideni reaktiot kirjallisen opinnäytteeni aihevalintaan ovat olleet melko yksiselitteisiä. ”Ai aiot tutkia kuinka eroottiset lataukset vaikuttavat opetuksessa? Ja sitä, kuinka opiskelijoiden ja opettajien välille muodostuu usein suhteita, mutta niistä ei puhuta? Aika hurja aihe!” Jos pelkkä spekulatio kirjallisen opinnäytetyöni aiheesta aiheutti tuollaisia reaktioita, tiesin olevani oikeilla jäljillä.

Toteutin kollegani Sanna Saarelan kanssa taiteellis-pedagogisen opinnäytetyöni ja syventävän työharjoitteluni Turun Taideakatemiassa kuuden viikon aikana tammi-helmikuussa 2011. Opetusryhmämme koostui noin 20 – 30-vuotiaista nukketeatterin ja teatterin ensimmäisen vuoden opiskelijoista. Yhteensä luotsasimme kuuden viikon ajan kahtakymmentäyhdeksää nuorta taiteilijaa syvemmälle oman alansa saloihin. Saarela on Taideakatemiasta valmistunut teatteri-ilmaisun ohjaaja, itse valmistuin samasta opinahjosta samalla tittelillä, mutta nukketeatterin suuntautumisvaihtoehdosta. Työharjoittelussamme palasimme juurillemme, meille vieraiden ihmisten mutta tutun ympäristön pariin.

Opetusjaksomme aikana kävimme opiskelijoiden kanssa läpi ohjaaja Anne Bogartin kirjaa *Ohjaaja valmistautuu*. Kirja oli lähes kaikille opiskelijoille uusi tuttavuus, ja kuuden viikon tutkimusmatkamme aiheeseen avasi myös itselleni uusia ajatuksia niin ohjaajuudesta kuin opettamisestakin. Aioin alun perin kirjoittaa kirjallisen opinnäytteeni Anne Bogartin kirjan pohjalta, tutkien hänen esiin nostamiensa seitsemää teemaa (muisti, väkivalta, erotiikka, kauhu, stereotyyppi, hämillisyys ja vastustus) opetuksen vinkkelistä. Alkaessani kirjoittaa yksi luvuista tuntui kuitenkin väkisin nousevan ylitse muiden.

Erotiikka kiehtoo ihmistä. Aihe nostaa punan poskille, saa sydämen tykyttämään nopeammin, kämmenet hikoamaan. Niin luonnollinen ja jokapäiväinen kuin aihe onkin, vaikuttaa silti siltä, että erotiikka on opettajantyössä tabu. Me kaikki koemme ihastuksia, joudumme (tai pääsemme) ihastusten kohteeksi työssämme, pähkäilemme kuinka selvitä eroottisista latauksista ryhmätilanteessa, kuulemme juoruja ”langenneista” opettajista. Avointa keskustelua aiheesta mielestäni ei silti juurikaan käydä. Alussa siteeraamani pätkä on opettajakollegani haastattelusta. Alkaessani kysellä aiheesta kollegani hämmentyi siitä, että olin tosiaan pureutumassa näinkin ristiriitaisia tunteita herättävään aiheeseen.

Eroottinen opettaja pyrkii herättämään keskustelua. Se provosoi, pyörittelee asiaa monesta vinkkelistä, heittää kysymyksiä ilmaan ja vaatii avoimuutta. En pyri esittämään tai etsimään totuuksia, en sellaisten olemassaoloon edes usko, vaan nostamaan aihetta näkyville, pois juoru -marginaalista ja osaksi ammatillista keskustelua. Yritän tutkia jotain, mikä luonteeltaan on vaikeasti tutkittavaa: tunteita ja halua. On helppoa heitellä ilmaan termejä ammatillisuudesta ja epäammatillisuudesta. Kokonaan toinen asia syventyä tutkimaan sitä, miltä esiin nostetut aiheet oikeasti tuntuvat.

Käsittelen kirjallisessa opinnäytetyössäni aihetta omien kokemusteni pohjalta Turun työharjoittelussa. Materiaalina käytän myös alan kirjallisuutta siltä osin kuin sitä on löytynyt, sekä tekemiäni haastatteluita. Haastattelin opinnäytetyötäni varten yhteensä kuutta opettajaa ja opiskelijaa, jotka olivat valmiita kertomaan kokemuksistaan aiheen ympäriltä. Haastattelut ovat tässä nimettöminä aiheen arkaluontoisuuden vuoksi ja kaikkia osapuolia suojellakseni. Viittaan tekstissä haastateltuihin sukupuolen ja iän mukaan, jotta vastauksen konteksti olisi mahdollisimman selvä. Haastattelumetodejani ja haastateltujen taustaa avaan tarkemmin luvussa viisi. Käsittelen työssäni vain opettajien ja aikuisten opiskelijoiden suhteita, en opettajia ja ala-ikäisiä opiskelijoita. Jälkimmäisestäkin aiheesta olisi hyvä puhua, mutten nyt syvenny siihen, sillä aihe nostaisi esiin hyvin erilaisia kysymyksiä. Erotuksena

alaikäisiin oppilaisiin käytän kirjallisessa opinnäytteessäni täysi-ikäisistä termiä ”opiskelija”.

Mitä tarkoitan erotiikalla ja suhteilla tässä tekstissä? Moniakkin eri asioita. Erotiikka on ennen kaikkea jännite, se tietty kihelmöinti kahden ihmisen välillä: se, kun tietää että tässä on nyt jotain muutakin kuin ammatillinen suhde käsissä. Tarkastelun kohteena ovat niin pelkkä ihastuminen (jännite) joka ei johda mihinkään, kuin myös selkeästi eroottisesti latautuneet opetustilanteet sekä toisena ääripäänä seurustelu- ja/tai seksisuhteeksi päätyneet suhteet opettajan ja opiskelijan välillä. Käsittelen aihetta lähinnä teatteriopettajan näkökulmasta, sillä yhtä lukuun ottamatta kaikki haastateltavani työskentelivät teatterin parissa. Teatteriopettajalla tarkoitan kaikkia teatteria ammatikseen opettavia henkilöitä: niin lyhyiden kurssien vetäjiä kuin myös esimerkiksi teatterialan ammattikoulutusta antavissa oppilaitoksissa työskenteleviä päätoimisia opettajia, kaikkia teatteri-ilmaisun ohjaajista teatteripedagogeihin ja muita alan parissa työskenteleviä ammattilaisia. Teatterin opettaminen on nähdäkseni hyvin käytännönläheistä ja toiminnallista, ja se lienee teatterin suurin eroavaisuus moniin muihin opetettaviin aloihin.

Tekstin seassa käytän lähinnä termejä ”opettaja” ja ”opettajantyö”, enkä spesifioi joka kohdassa kysymyksessä olevan teatteriopettaja ja teatteriopettajantyö. Vaikka painopisteenäni tässä on teatteriopettajien työssään kohtaama erotiikka, uskon että havaintoni ovat pitkälti sovellettavissa ainakin esittävän taiteen eri alojen opettajiin (performanssi, sirkus, nukketeatteri, tanssi...). Myös nämä alat saattavat olla erityisen herkkiä ihastumista ja suhteiden syntymistä ajatellen. Pohdin teatterin erityislaatuisuutta aiheen kannalta tarkemmin luvussa neljä, lukija vetäköön halutessaan mahdolliset yhtäläisyydet muihin esittävän taiteen osa-alueisiin. Uskon, että ainakin osa havainnoistani on sovellettavissa myös pelkästään teoreettisten aineiden opettamiseen esimerkiksi yliopisto-opettajien työssä. Näitä voisivat olla ainakin opettajien omien kokemukset aiheen parissa (mm.

millaisia tunteita ihastuminen opiskelijaan opettajassa herättää) sekä ammattieettinen pohdiskelu aiheen ympärillä.

Menneet ovat ne ajat, jolloin teatteriopettaja oli jumala joka saneli korkealta jalustalta kuinka asiat tehdään. Opettajan asema ja rooli on muuttumassa, ja tähän uuteen rooliin sopeutuville opettajille ei ole juuri tarjolla tietoa siitä, kuinka esimerkiksi omiin tunteisiin tulisi suhtautua. Toivon pohdintojeni aiheen ympäriltä toimivan ajatusten herättelijöinä opettajan työssä toimiville ja keskustelunavaajana myös sen suhteen, tulisiko teatteripedagogien (ja miksei opettajien muutenkin) koulutuksessa käsitellä enemmän henkilökohtaisuutta ja tunnetasoa. Ja vaikka ihan sitä vaatteista punaisintakin: erotiikkaa. Seksiä.

Minä en tiedä mitä itselleen ja tunteilleen tulisi tehdä. Tietämättömyyteni ei silti saa olla esteenä aiheen käsittelylle. Omistan kirjallisen opinnäytteeni ystäville, ihastuksille, heiloille, exille, nyxille, rakastetuille ja rakastajille, opettajille ja opiskelijoille, ja kaikille niille, jotka eivät tiedä mitä tehdä kun se maailman kuumen ihminen kävelee luokkahuoneen ovesta sisään. Ei-tiedetään yhdessä tästä eteenpäin. Mutta puhutaan siitä edes, herran tähden.

1. Ihana kamala ihastus – miksi ihastumme?

”Yhtäkkiä koet muodonmuutoksen: menehtyneen intohimosi hautausmaalta herätettynä nouset tuntemaan jälleen inspiraatiota. Sinähän et saisi tuntea mitään tällaista, hitto vie... ja silti tämä on ensimmäinen kerta ties kuinka pitkästä ajasta, kun heittäydyt puhtaasti, pakottamattoman ilon valtaan. Sukellat suloiseen optimismiin, johonkin, joka ei ole vielä niin vitun ennalta - arvattavaa... Aivan kuin yllätys, riski, mielihyvä ja tyydytys olisivat jälleen aidosti kuviteltavissa olevia vaihtoehtoja! Kuka voisi millään vaatia sinua kieltäytymään tästä, jos he voisivat tuntea mitä sinä tunnet nyt?” (kirj.suom.) (CrimethInc. 2008, 222)

Kuten edellä esitetty sitaatti sanoo, ihastumiseen liittyy monia puolia. Se on ihanaa: yhtäkkiä olet inspiroitunut ja optimistinen, täynnä iloa ja mahdollisuuksia. Samaan aikaan se aiheuttaa pienen paniikin. Jos olet jo parisuhteessa tai muutoin sopimattomassa suhteessa ihastukseesi, ristiriita repii sinua. Tiedät ettet saisi tuntea näin, mutta kuinka kukaan toisaalta voisi kieltää tätä ihanuutta sinulta? Ihastuksesi silmissä näet aukenevan uusia maisemia, joista saatoit ennen vain unelmoida.

Ristiriidat ja epävarmuus sen kuin kasvavat, jos satut olemaan opettaja ja uusi, ihana ihminen elämässäsi opiskelija.

Ihastumiselle ei voi mitään. Se on tahdosta ja parhaista aikomuksista riippumaton tunne, joka valtaa ihmisen salakavalasti ja äkkiarvaamatta. Anne Bogart käsittelee ohjaajan ja näyttelijän välistä erotiikkaa kirjassaan ”Ohjaaja valmistautuu”. Bogart tunnustaa myös, ettei asialle voi mitään:

”Intohimoinen suhde syntyy, kun siihen kohdistettu huomio saavuttaa kiehumispisteen. Erotiikka syntyy huomion jännitteestä ja huomion synnyttää kiinnostus. Eikä kiinnostusta voi väärentää. Ei oikeasti.” (Bogart 2001, 85)

Miten niin ei voi, eikä oikeasti voi?

Ihastuminen on niin psykologinen kuin fysiologinenkin tapahtuma. Psykoterapeutti Elisabeth Young-Bruehl on käsitellyt aihetta tutkimuksessaan ”Where do we fall when we fall in love?”. Freud on käyttänyt käsitettä ”seksuaalinen vietti” (eng. *sexual instinct*), jossa seksuaalisuus asetetaan eläimellisen viettimaailman, ei rationaalisuuden alueelle. Freud vertaa rakastetuksi tulemisen tarvetta muihin tarpeisiin, jotka on yksinkertaisesti pakko tyydyttää, kuten nälkään. Samoin kuin lapsi on nälissään ja tajuaa syödä, rakastetuksi tulemisen tarpeet voidaan tyydyttää hakeutumalla rakastetuksi. ”Rakkaus ja nälkä ovat ne voimat, jotka pyörittävät maailmaa”, sanoi Freud. (Young-Bruehl 2003, xi) Biokemia ja neurofysiologia selittävät miksi ihastuminen tuntuu niin ihanalta: aivot alkavat tuottaa luonnollisia amfetamiinin kaltaisia aineita, joita ne juoksuttavat aivojen tunnekeskusten läpi. Tästä aivokemiallisesta tapahtumasta johtuvat kokemukset siitä, kuin olisimme äkkiä aikuistuneet jos olemme nuoria tai äkkiä nuortuneet jos olemme iäkkäämpi, tästä johtuu kokemus siitä että olemme täynnä energiaa, maanisuutta ja luovuutta. Ihastunut ihminen on huumaantunut tunteista. Rakastumisen ekstaasi kuitenkin väistämättä loppuu aina. Aivomme tottuvat amfetamiiniryöppyyn, ja turtuvat sille. Amfetamiiniryöpyyn jälkeen aivomme valtaavat endorfiinit, morfiinin kaltainen rauhoittava aine. (Young-Bruehl 2003, 3–4)

Amfetamiinia! Morfiinia! Olipa päihteistä mitä mieltä tahansa, selittää neurofysiologia hyvin sen, miksi haluamme ihastua. Kukapa ei haluaisi kokea itseään nuoreksi, voimakkaaksi ja energiseksi?

Ihastumisia tapahtuu kuitenkin aina uudestaan ja uudestaan, yksi ihastuminen elämässä ei riitä pitämään huumaantunutta olotilaa yllä kovin pitkään. Vaikka eläisimme parisuhteessa joka on täynnä rakkautta, eivät aivomme enää jonkin ajan kuluttua saa haluamaansa huumaa parisuhteesta. Aivot tottuvat ennen pitkää myös morfiineihin, ja alkavat kaivata jotain uutta.

Tiettyyn pisteeseen saakka jokainen meistä on ”rakkausnarkkari”. Tästä neurofysiologisesta faktasta ei ehkä kannettaisi huonoa omaatuntoa, ellei meillä olisi sosiaalisia instituutioita (kuten avioliittoa) pitämässä yllä käsitystä siitä, että rakkauden hiljaisempi endorfiinivaihe on se, johon meidän kaikkien tulee ihastumisemme lopettaa. ”Perhearvoista” huolehtivien tulee siis hyväksyä taistelevansa aivojensa luonnollisia ainesosia vastaan kieltäytyessään avioliiton ulkopuolisista ihastumisista, tai vain antaa periksi ihastumiselle. (Young-Bruehl 2003, 4-5)

Nyky-yhteiskunta ydinperhe-ihanteineen syyllistää ihmistä, jos tämä kokee mitään annetun roolin ulkopuolelta. Parisuhteen ulkopuolisille tai muuten sosiaalisesti sopimattomille ihastuksille irvistellään, niitä paheksutaan, niitä käsketään häpeämään. On kuitenkin neurofysiologiselta kannalta älytöntä yrittää pakottaa ihmistä ihastumaan ja rakastumaan vain yhteen ihmiseen. Me kaipaamme ihastuksen tuomaa huumaa: energiaa, amfetamiinia ja morfiinia.

Jos ihastuminen on niin luonnollista, mitä opettaja voi aivokemiallisen myrskynsä keskellä tehdä?

2. Laki, moraalit, etiikka ja ammatillisuus

Vaikka aivokemia antaisi opettajalle synninpäästön ihastusten suhteen, ei ympäröivä maailma sitä tee. Opettajien ihastumista opiskelijoihinsa säädellään Suomessa hyvin vähän lakiteitse, mutta mielestäni yleisellä paheksumisella ja moralisoinnilla sitäkin enemmän. Aiheesta tunnutaan usein olettavan, että se on niin itsestään selvästi ehdottoman tuomittavaa, ettei siitä tarvitse edes puhua (Higgins, 1998, 357).

Minun mielestäni tarvitsee, nyt puhutaan.

2.1. LAKI

Laki puuttuu aiheeseen hyvin vähän. Ainoa laki joka Suomessa koskee opettajien ja opiskelijoiden välisiä suhteita, on rikoslain 20. luvun § 6 kolmas kohta. Kohdassa käsitellään ns. ”suojaikärajaa”, joka seksin suhteen Suomessa on 16 vuotta, paitsi luottamussuhteessa lapseen olevan henkilön, kuten opettajan tai valmentajan kohdalla, 18 vuotta (Rikoslaki 1998). Opettajan ja opiskelijan välinen seksisuhdekin on siis lainmukainen, mikäli opiskelija on 18-vuotias. Iso-Britanniassa opettajien ja myös täysi-ikäisten opiskelijoiden seksisuhteita säädellään lakiteitse. Rikosnimikkeenä siellä on ”luottamussuhteen väärinkäyttö”(Suhde opettajaan 2011).

On mielestäni merkillepantavaa, että Suomen laissa opettajien kohdalla seksin suojaikäraja on korkeampi kuin muiden aikuisten, ja Iso-Britanniassa on katsottu aiheelliseksi määritellä seksi täysi-ikäisenkin oppilaan kanssa laittomaksi. Miksi? Syytä tähän ei laista löydy, ehkä tämä on niitä asioita joita opettajien vain oletetaan ymmärtävän?

2.2. OPETUSALAN EETTISEN NEUVOTTELUKUNNAN KANNANOTTO JA AMMATTIETIIKKA

Opetusalan ammattijärjestö OAJ on julkaissut verkkosivuillaan aiheesta yhden kannanoton, vuonna 2000. Opetusalan eettinen neuvottelukunta on kirjoittanut kannanoton otsikolla ”Opettajan ja oppilaan väliset seurustelusuhteet”. Kokonaisuudessaankin lyhyt kannanotto löytyy tämän työn liitteistä, mutta lainaan tähän muutamia keskeisiä otteita:

”Ihastuksen, kiintymyksen ja läheisyyden tunteet ovat elimellinen osa ihmissuhteita ja elämää. Niihin liittyy paljon positiivista energiaa ja välittämistä. Siksi ne ovat voimavara myös opetuksessa ja kasvatuksessa. Jos opetussuhde seksualisoituu ja muuttuu seurustelusuhteeksi, on vaarana, että se uhkaa oppimista ja kasvua ja rikkoo eettisesti hyväksyttävät rajat opettajan ja oppilaan riippuvuussuhteessa.” (Opettajan ja oppilaan väliset seurustelusuhteet 2000)

Tässä merkillepantavaa mielestäni on kaksi asiaa:

- 1) Toisin kuin yleisessä keskustelussa ja ilmapiiirissä alalla, lausunnossa ei tyrmätä ihastusten ja seksisuhteiden mahdollisuutta vaan nähdään ne jopa osittain positiivisena asiana. Tämä on edistyksellistä!
- 2) Kappaleen lopussa mainitaan ”eettisesti hyväksyttävät rajat”, niitä sen enempää koko lausunnossa tarkentamatta. Mielestäni tämä on harmillista epämääräisyyttä. Eettisyys on sana jota on helppo heitellä kevyesti ilmaan, mutta jos aiheeseen haluttaisiin lihaa luiden ympärille, olisi eettisyyden merkitystä mielestäni avattava tässä yhteydessä enemmän. Pyrin myöhemmin tässä luvussa pohtimaan etiikkaa ja moraalia opettajantyössä.

Kannanotto jatkaa: ”On tavallista ja enimmäkseen hyödyllistä, että oppilas ja opettaja tuntevat toisensa läheisiksi ja hyväksyviksi. Oppilaan taholta tähän liittyy toisinaan ihannointia, ihastumista ja jopa rakastumista.

Vuorovaikutukseen liittyy molemminpuolisia tunnekokemuksia. Siksi on edellytettävä, että opettaja tuntee oman vastuunsa ja pitää ammatilliset rajat selkeinä ymmärtäen samalla oppilaansa reagoitua. Tämä on tärkeää myös siksi, että jos oppilas on lapsi, opettajan ja oppilaan suhteen seksualisoituminen sisältää psykologiselta kannalta arvioituna väistämättä inestisiä piirteitä.” (Opettajan ja oppilaan väliset seurustelusuhteet 2000)

Tässä mainitaan seuraavat kaksi tärkeää asiaa:

- 3) Termi jota vilautellaan eettisyyden lisäksi on ”ammatillisuus”. Se tulee esiin myös tässä kannanotossa, eikä senkään sisältöä määritellä sen tarkemmin. Pyrin myöhemmin tässä luvussa pohtimaan, mitä ”ammatillisuus” tarkoittaa opettajantyössä.
- 4) Varmasti monien opettajien kauhuskenaario seksisuhteessa opiskelijaan liittyy siihen, että heitä aletaan yleisesti pitää hyväksikäyttäjinä. Kannanotossa mainitaan ”lapsi”, mutta lapsen ikäraja ei mainita. Vaikka opiskelija olisi täysi-ikäinen, joutuu vähänkin vanhempi opettaja varmasti painiskelemaan hyväksikäyttö-epäilyjensä kanssa. Lasten seksuaalinen koskemattomuus täytyy mielestäni ehdottomasti taata, mutta onko 19-vuotias lapsi vai ei? Onko opettajan valtasuhde opiskelijaan rinnastettavissa vanhempi-lapsi-asetelmaan, ja aiheuttaako tämä miellelyhtymä inestipelon?

Mitä kannanotossa mainitut ”eettisyys” ja ”ammatillisuus” sitten voisivat tarkoittaa?

”Opettajan ammattietiikka”-nimisen teoksen voisi toivoa valottavan etiikan kysymystä hieman. Opettajan eettisen periaatteet on Suomessa julkaistu vuonna 1998 alan asiantuntijoiden pohdintojen pohjalta (Tirri 1999, 12). Niistä kerrotaan seuraavaa: ”Opettajan eettiset ohjeet on tarkoituksellisesti suunniteltu väljiksi. Ne eivät tarjoa konkreettisia vastauksia opettajine kohtaamiin ammatillisiin ongelmatilanteisiin. Ohjeet voivat kuitenkin toimia

muistuttajina ideaaleista, joihin opettajien tulee kasvattajina pyrkiä.” (Tirri 1999, 13)

Ja väljiä ne tosiaan ovatkin. Lähimpänä ihastumis-, seksi- ja erotiikka-aihetta ovat kohdat, joissa toivotaan opettajan käsittelevän tahdikkaasti oppijan persoonaan ja yksityisyyteen liittyviä asioita, ottavan huomioon huolenpitoa ja suojelua tarvitsevat oppijat, sekä olemaan hyväksymättä missään muodossa esiintyvää toisen ihmisen hyväksikäyttöä. Ohjeet painottavat myös toiminnan oikeudenmukaisuuden toteutumista, johon kuuluvat erityisesti tasa-arvo, syrjinnän ja suosimisen välttäminen, kuulluksi tuleminen ja oikeus selvittää ristiriidat. (Tirri 1999, 20–21)

Myös moraali tunnutaan vetävän keskusteluissa yhtenä esiin. Nykypäivän sekularistisessa kulttuurissa moraali on mielestäni kuitenkin terminä kärsinyt inflaation. Moraali-termiä onkin ammatillisessa keskustelussa pyritty välttämään viime vuosina siihen liittyvien moralisoinnin ja moralismin korostamisen välttämiseksi (Tirri 1999, 25). Ammattietiikkaa ja ammatillinen moraali käsitetään alan kirjallisuudessa usein yhdeksi ja samaksi asiaksi, jopa synonyymeiksi, joskin jotkut tutkijat tekevät näiden välille eron. Ero ymmärretään tällöin yleensä niin, että etiikka on ”moraalia koskevaa teoreettista pohdintaa tai moraalin tutkintaa” ja moraali ”arvoja ja normeja, instituutioita ja organisaatioita, jotka omaksutaan tietyissä kulttuurisissa yhteyksissä.” (Tirri 1999, 25)

2.3. MORAALIS-EETTISIÄ ONGELMIA OPETTAJAN JA OPISKELIJAN SUHTEESSA

Olen seuraavassa kerännyt haastattelumateriaalistani moraalisis-eettisiä ongelmia, joita haastateltavani pystyivät kokemuksistaan erittelemään. Haastattelemani opettajat ja opiskelijat käyttivät termejä ”moraali” ja ”etiikka” sekaisin, joten seuraavassa listauksessa en myöskään erittele moraalisia ja eettisiä kysymyksiä toisistaan. Osa haastatelluista ei myöskään

käyttänyt kumpaakaan näistä termeistä, joten osan aiheista olen poiminut tähän oman käsitykseni pohjalta siitä, mitä moraalit ja etiikka voisivat tässä yhteydessä tarkoittaa. Käsittelen jokaista aihetta tarkemmin sen omassa alaluvussa, suluissa olevat tekstit ovat kautta linjan omia tarkennuksiani sen suhteen mistä puhutaan.

Tekemissäni haastatteluissa moraalis-eettisiksi kysymyksiksi opettajan ja opiskelijan välisissä suhteissa nostettiin mm. seuraavia:

- 1) Oppilaitoksen sääntöjen noudattaminen
- 2) Oppilaitoksen käytännöt vs. säännöt
- 3) Opettaja-opiskelija -asetelman väistämätön statusero
- 4) Vaara opiskelijan suosimisesta, tilanteen tuleminen opetustilanteeseen
- 5) Henkilökohtainen moraalit
- 6) Mahdollinen ikäero
- 7) Seksuaalisen häirinnän pelko
- 8) Sukupuolittuneisuus eroottisissa kysymyksissä (onko eri asia onko opettaja mies vai nainen)

2.3.1. Oppilaitoksen sääntöjen noudattaminen

Olen itsekin opettajana allekirjoittanut työsopimuksen, johon oli erikseen kirjattu kohta siitä, etten saisi opetussuhteeni aikana ryhtyä suhteeseen opiskelijoideni kanssa. Harmikseni en enää muista kuinka kohta oli muotoiltu, mutta sen sisältö oli varsin yksiselitteinen. Työpaikan menettämisen uhka varmasti toimii, jos halutaan pitää opettaja vain ammatillisessa suhteessa opiskelijaan. Se ei silti poista sitä tosiasiaa, että ihastumisia tapahtuu ja suhteita syntyy.

Vain yksi haastatteleman opettaja oli törmännyt vastaavaan ja käytäntö tuntuu olevan melko vieras Suomessa. ”Kai sillä haluttiin jotenkin varmistaa ettei sitä tapahtuis ainakaan kovin julkisesti, kun sillä koululla on vähän

sellainen maine. Mutta eihän se sitä estä, tietenkään. Kai se voi olla yleistymässäkin alalla kun freelancerit joutuu kirjoittamaan vähän jos jonkinlaisia sopimuksia eikä niiden sisällöstä oikein voi urputtaa. Ja sitä (opettajan ja opiskelijan välistä seksisuhdetta) pelätään niin paljon että sit se halutaan kaikin tavoin estää.” (Nainen, 26)

On kokonaan toinen kysymys onko työnantajalla todella oikeutta vaatia moista työsopimuksessa. Jos asia vietäisiin oikeuteen, ei ole mielestäni lainkaan yksiselitteistä että työnantajan olisi työsopimuksella mahdollista määrittellä opettajan henkilökohtaiseen elämään kuuluvia asioita.

2.3.2. Oppilaitoksen käytännöt vs. säännöt

Oppilaitosten käytännöt tuntuvat eroavan suuresti sovituista säännöistä. ”Ei mulle kukaan opettaja koskaan ihan suoraan mitään ehdottanut, mut annettiin kyllä ymmärtää rivien välistä et jos yhtään kiinnostaa niin voisi kyllä tapahtua vaikka mitä. Ja koulun muu kuin opetushenkilökunta tuntuu sit olevan ihan asia erikseen, ne saa tehdä ihan mitä vaan eikä siitä koskaan puhuta vaikka se asia olis yleisessäkin tiedossa.” (Nainen, 27) Haastattelemani henkilön oppilaitos oli samainen, jonne itse allekirjoitin edellä mainitsemani työsopimuksen. Tiedän henkilökohtaisesti kyseisestä instituutista useita tapauksia, joissa opettaja tai joku koulun muusta henkilökunnasta on ryhtynyt suhteeseen opiskelijoiden kanssa. Joskus suhteet ovat olleet seksisuhteita, joskus muun tasoista seurustelua.

Oppilaitoksen toimintakulttuuriin tuntui siis kuuluvan sopimuksista huolimatta se, että suhteet opiskelijoihin olivat sallittuja. Opiskelijat ja oppilaitoksen henkilökunta juoruilivat aiheesta keskenään, mutta koskaan en kuullut asiaa otetun puheeksi kenenkään kohdalla esimiesten tai työnohjauksen suunnalta. Käytäntö ja säännöt olivat ristiriidassa toistensa kanssa.

2.3.3. Opettaja-opiskelija -asetelman väistämätön statusero

Statusero opiskelijan ja opettajan välillä tuntui tulevan merkittäväksi haastateltujen puheissa. ”Vaikka meillä ei siis ollut koskaan seksiä, niin kyllä siinä oli jotenkin sellanen valta-asetelma aina läsnä” (Nainen, 27). Toinen haastateltu jatkaa: ”Ensimmäisellä kerralla tilanteessa oli selkeä valta-asetelma, opettaja käytti siinä asemaansa hyväkseen ja oli jopa painostava ” (Nainen, 28). Statusero mietityttää myös opettajia: ”Mä mietin tosi paljon että voinko mä pyytää sitä ulos. Että oonko mä vaan kuvitellut kaiken ja se vaan näkee mut opettajana ja sitten siitä tilanteesta tulis ihan kummallinen... ..Mutta sitten mä ajattelin että tässä tilanteessa me ollaan vaan kaks suunnilleen saman ikäistä ihmistä, eikä tässä oo enää sitä asetelmaa.” (Mies, 28)

Opettajan ja opiskelijan välistä suhdetta tulee väistämättä leimaamaan ympäristö, jossa tutustuminen on tapahtunut. Voiko opettajan ja opiskelijan suhde koskaan olla vapaa tutustumistilanteen hierarkiasta ja statussuhteesta? Toisaalta: onko mikään ihmissuhde vapaa hierarkioista ja statuksista?

2.3.4. Vaara opiskelijan suosimisesta, tilanteen tuleminen opetustilanteeseen

Jo opettajan eettisissä ohjeissa edellä otettiin huomioon tasa-arvo ja suosiminen. Yleisessä keskustelussa tunnutaan ajattelevan, että tilanteen vaikutus opetukseen on suurin ongelma opettajien ja opiskelijoiden välisissä ihastuksissa ja suhteissa. Vastaajistani suurin osa tunnisti ja nimesi ongelman: ”Opiskelijat huomasivat. Se näkyi ilmeistä ja katseista ja sanoipa kerran yksi miesopiskelija kesken tunnin, että ”täällä haisee kiima”. Se kuitattiin silloin nauramalla, kun harjoittelimme näytelmää jossa oli eroottisiakin virityksiä – osoite oli silti minun mielestäni selvä.” (Nainen, 59)

Toinen haastateltu kertoo omasta kokemuksestaan opiskelijan näkökulmasta: ”Kyllähän niiden muiden (opiskelijoiden) oli pakko se huomata, etenkin sen yhden kerran jälkeen. Ei kukaan siitä koskaan mitään sanonut, mutta kyllä se alko jotenkin vaikuttaa siihen ryhmään. Niinku vaikka niin, että mä jäin aina helposti parijutuissa ilman paria niin että pääsin olemaan sen opettajan parina. Se oli musta outoa, sillee että olisin mä muidenki kanssa voinut tehdä, mutta kai ne jotenki aatteli, ei nyt niin että noi on pari, mutta jotain.” (Nainen, 27) Pahimmillaan ongelmat halvaannuttavat koko opetuksen: ”(Seksisuhte) päättyi ennen kuin opetussuhteemme oli päättynyt. Se oli hankalaa, koska hänen (opettajan) suhtautumisensa minuun muuttui muutenkin. Opettaja ei pitänyt siitä, että päätin seksisuhteemme. Se ei vaan minun kannaltani toiminut... ...Suhteen päättyminen vaikutti niin, että loppuaika opetuksesta oli varsin pinnallista ja kuivakiskoista, jopa välttelevää hänen puoleltaan. Ilmeisesti hän nosti kumminkin palkan tunteista, joita oikeasti ei pidetty?” (Nainen, 59)

Osa haastatelluista on kokenut aiheen niin ongelmalliseksi, että on päätenyt odottamaan opetussuhteen loppumista ennen kuin on toiminut asian suhteen. ”Siis kyllä mä siksikin odotin sen kurssin loppuun, kun jos se vaikka olis torjunut mut, niin sitten en mä tiedä miten mä olisin kohdannut sen niissä opetustilanteissa” (Mies, 28).

Ongelmallisinta myös henkilökohtaisesti kokisin opettajan ja opiskelijan välisessä suhteessa olevan tilanteen, jossa suhde saa alkunsa: Mikäli suhde yleisestä paheksunnasta riippumatta alkaa jo opetuksen vielä ollessa käynnissä, ei suhde mielestäni voi olla tulematta myös opetustilanteisiin.

2.3.5. Henkilökohtainen moraali

Henkilökohtainen moraali on tietenkin yksilöstä riippuva, mutta käyttäytymistämme voimakkaasti, ehkä kaikkein voimakkaimmin määrittävä tekijä. Kaksi haastatelluistani nosti aiheen esiin. ”En mä oikein edes tiedä

mikä mua siinä niin häiritsi. Kai musta jotenkin vaan tuntui että se on väärin.” (Nainen, 26) ”Kyllähän siitä sit kaikkia kauhuskenaarioita alkoi elää päässä, että mitä ne nyt puhuu musta tuolla käytävillä. Vaikka tosiasiaa ainoa joka mua tästä koskaan on soimannut, on minä itse.” (Mies, 28)

Vaikka otannassani esimerkkejä ei ole paljon, uskon henkilökohtaisen moraalin olevan suurin yksittäinen este sille, etteivät opettajat ja opiskelijat useinkaan ryhdy suhteisiin. Henkilökohtaista moraalialia on vaikea tarkastella ulkopuolelta, joten oletan sen siksikin näyttelevän niin pientä roolia haastatteluissani.

2.3.6. Mahdollinen ikäero

Ikäero mietitytti myös monia. ”Mä olin jotain ehkä kakskyt, kakskyt yks, ja se oli kolkyt. Ja vaikka ei se oo oikeesti niin iso ero, niin kyllä se silloin siltä tuntu.” (Nainen, 27) ”(23 vuoden) ikäero mietitytti paljonkin, mutta toisaalta en missään vaiheessa ajatellut, että meillä olisi yhteistä tulevaisuutta. Tiesin, että opettajallani on lähes ikäiseni tytär, joten siinäkin mielessä ikäero tuntui kummalliselta.” (Nainen, 28)

Opiskelijoiden ja opettajien seksisuhteita tutkinut kasvatustieteen professori Christopher Higgins nostaa opiskelijan iän yhdeksi tärkeimmistä kriteereistä sen suhteen, onko opiskelijan ja opettajan seksisuhde moraalisesti hyväksyttävä. Siinä missä suhteen oppilaaseen aloittava peruskoulun opettaja on kriminaali, on lukionopettaja enää ällöttävä ja ”limainen”, kun taas yliopistoprofessorin ja tämän opiskelijan suhde on korkeintaankin vain epäammattimainen (Higgins 1998, 357 – 358).

Opettaja tuntuu myös haastateltujeni mielestä olevan erityisessä asemassa suhteessa ikään: ”En mä olis muuten voinut kuvitellakaan mitään jonkun mua 15 vuotta vanhemman kanssa, mutta en mä sen opettajan kohdalla jotenkin vaan ajatellut sitä ikää. Kun se oli mun opettaja niin se tuntui eri jutulta kuin

jos se olis ollut joku baaripoka. Ai miks? Ehkä siks kun sen opetuksen aikana oli jotenki päässyt näkemään millainen tyyppi se on, niin sitten sitä ikää ei niin ajatellut.” (Nainen, 26)

2.3.7. Seksuaalisen häirinnän pelko

Seksuaalista häirintää kouluissa ja erotiikkaa aseena käsittelen aiheen vaatiman paneutumisen takia omana alalukunaan luvussa viisi.

2.3.8. Sukupuolittuneisuus eroottisissa kysymyksissä (onko eri asia onko opettaja mies vai nainen)

Maailmalla vellovissa opettaja-opiskelija -seksiskandaaleissa tuntuu olevan hyvin usein kyse miesopettajasta ja naisopiskelijasta. Onko miesopettajilla suurempi paine asian suhteen? Eikö yhteiskuntamme edelleenkin kykene näkemään naisia eroottisesti aktiivisempina osapuolena, vai onko miehillä yksinkertaisesti useammin taipumus antaa eroottisille kiusauksille periksi?

Haastatteluissani yllättäen naisopettajat kokivat paineita asian suhteen. ”Kyllä musta tuntuu että etenkin nuoremmat oppilaat näkee mut helposti jotenkin seksisymbolina. On sitä ihan suoraa tissintuijottajaa, mutta sit myös niitä jotka vaan tsekkailee päästä varpaisiin sillee että ei jää paljon arvailujen varaan.” (Nainen, 27).

Myös kasvatustieteen lehtori Marjo Vuorikoski on tehnyt artikkelissaan ”Valta ja sukupuoli opettajaksi opiskelevien koulumuistoissa” vastaavan havainnon: ”Koulukulttuuri näyttää kontrolloivan opettajan olemusta. Opettaja työskentelee julkisessa tilassa, jossa hänen ulkonäkönsä ja ruumiillisuutensa ovat esillä. Palmun naisopettajien haastatteluissa tuli esiin, että opettajat joutuvat kontrolloimaan ulkonäköään ja pukeutumistaan, jotta välttäisivät antamasta eroottisia vinkkejä.” (2003, 149).

Pohdin myös sitä, vaikuttaako opettajan sukupuoli suhteiden aloittamiseen mitenkään opettajien näkökulmasta. Koska haastatelluissani oli vain yksi mies, jää aihe pitkälti spekulointia varaan. Ajatuksia aihe on herättänyt: ”Tätä olen miettinyt suhteessa opiskelijaani, kyllä. Olisinko miehenä ylittänyt rajan ja tehnyt aloitteen? Olisiko ryhtynyt suhteeseen, jos en olisi ollut tuohon aikaan naimisissa? Toivottavasti en olisi! Kai kulttuurissamme on harvinaisempaa, että nainen selkeästi tekee aloitteen suhteen aloittamiseksi. Se on naiselta suurempi teko kuin mieheltä. Naiselle se on suuremman riskin ottaminen, suurempi mahdollisuus joutua noloon ja koomiseenkin valoon. Vähän niin kuin että joutuu tyytymään edes opiskelijaansa, jos ei muualta miestä saa?” (Nainen, 59) ”Kyllähän tähän juttuun vaikuttaa tosi paljon se yleinen kela, että jos miehellä on monta seksikumppania niin se on ori ja jos naisella, niin se on huora. Miks se olis mitenkään eri juttu opettajienkaan kohdalla? Kyllä mä ainakin mietin ehkä enemmänkin kuin sitä että toi on nyt mun opiskelija sitä, että voinko mä olla ton kanssa vai saanko sellaisen maineen että panen vaan kaikkia?” (Nainen, 26) ”On raivostuttavan tavallista, että varsinkin miespuolisella ohjaajalla on ryhmässä joku 'hoito'. Kun ohjaus valmistuu, tyttö/nainen jää taakse saman tien, juttu on ohi kun ensi-ilta on ohi. Tällaisia tapauksia tiedän lukuisia.” (Nainen, 59)

2.4. MITÄ ON AMMATILLISUUS?

Ammatillisuus ja epäammattillisuus ovat kysymyksen yllä häilyviä termejä, joita harmittavan harvoin avataan sen enempää. Opiskelijan kanssa suhteeseen ryhtyvää opettajaa syytetään helposti kollegoiden keskuudessa epäammattillisesta suhtautumisesta opiskelijoihin, ja ainakin opettaja itse leimaa itsensä helposti tällä leimalla.

Higginsin mielestä tarkasteltaessa opettajien ja opiskelijoiden suhteita ammatillisuuden näkökulmasta, ei kysymys ole se, onko moraalisesti väärin ryhtyä suhteeseen opiskelijan kanssa, vaan se, mitä saatamme vaarantaa ammatinharjoittamisemme kannalta, jos ryhdymme suhteeseen?

Määritelläksemme vaarantuvatko ammatilliset ihanteemme, meidän tulee pohtia millaisena näemme suhteemme opiskelijoihin ylipäätään ja mihin haluamme opetuksessamme pyrkiä. (1998, 359) Higgins väittää, että opettajan ja opiskelijan välillä on aina rakkautta, intohimoa ja halua. Jonkinlainen rakkaus tuo opettajan kouluun seitsemältä joka arkiamu, ja rakkaus tietoa kohtaan saa opiskelijan tulemaan kouluun. Niinpä Higginsin mukaan opettajan ja opiskelijan suhdetta ei voi tuomita epäammattilliseksi vain siitä syystä, että mukana tilanteessa on rakkautta. Hän päätyy kysymyksessä ammatillisuudesta pohtimaan pedagogista rakkautta, jota sivuan myöhemmin opinnäytteessäni luvussa kolme, ja päätyy siihen, että meidän tulisi opettajina kysyä itseltämme, millaiset rakkauden muodot ovat opettavaisia opiskelijalle. (359–360)

Ylen Opettaja-tv:n jakso ”Tunteen paloa” päättyy kahdenkymmenen minuuttinsa aikana ainoastaan toteamaan, että on ammatillista hallita tunteensa opetustilanteessa, eikä kulkea niiden heiteltävänä (Tunteen paloa 2009). Työkaluja tähän ei kuitenkaan ehdoteta. Pohdin tunteiden hallintaa opettajantyössä ja ehdotan joitakin omia työkalujani aiheeseen myöhemmin luvussa viisi.

Lain, moraalin, etiikan ja ammatillisuuden kysymykset eivät ole yksinkertaisia, eikä ratkaisua oikeasta tai väärästä ole mielestäni helppoa, jos lainkaan mahdollista, saavuttaa. Ehkei yksiselitteisen, kaikkiin tilanteisiin sopivan vastauksen etsiminen ole edes mielekästä, sillä kaikki tilanteet ja henkilöt ovat niin erilaisia?

3. Seksi, porno, erotiikka ja rakkaus suhteessa opettajantyöhön

Miksi opettajat ja opiskelijat sitten ihastuvat toisiinsa, vaikka kysymykset suhteen laadusta ovat niin moninaisia? Ensimmäisessä luvussa läpikäymäni neurofysiologiset seikat tarjoavat varmasti osittaisen vastauksen, mutta onko opettaja-opiskelija -asetelmassa jotain, mikä on erityisen altista suhteiden syntymiselle? Tässä luvussa tarkastelen seksiä, pornoa, erotiikkaa ja rakkautta niiden erilaisissa ilmenemismuodoissa opettajan työn suhteen.

”Ajassamme on piirteitä, joissa korostuu koko elämän seksualisoituminen lapsuusvuosista asti. Kaupalliset intressit ja julkisuus käyttävät lapsien ja nuorten seksuaalisuutta omiin tarkoituksiinsa hyvin esineellistävästi”, toteaa OAJ:n kannanotto opettajien ja opiskelijoiden välisestä seurustelusuhteista (Opettajan ja oppilaan väliset seurustelusuhteet 2000). Samoilla linjoilla on artikkelissaan Vuorikoski: ”Virallisessa koulussa ja opetussuunnitelmassa seksuaalisuus on vaiettu aihe. Mutta vaikka seksuaalisuus pyritään peittämään, se silti väreilee ellei peräti myrskyä pinnan alla, varsinkin kun nykyinen nuorisokulttuuri suorastaan tihkuu seksuaalisuutta. Seksuaalisuuden painamisessa pinnan alle on Palmun mukaan kyse siitä, että sen katsotaan kuuluvan yksityisen alueelle eikä koulun julkiseen tilaan.” (2003, 146)

Oi aikoja, oi tapoja. Yhteiskuntaa on syytetty raaistumisesta, seksualisoitumisesta ja ylipäättään ihmisten sekoittamisesta varmasti aina, mutta kuinka tämä vaikuttaa opettajien ja koulujen elämään?

3.1. SEKSI JA PORNO

On äärimmäisen hankalaa määritellä, mikä on eroottinen suhde ja missä sen rajat kulkevat. Onko toiselle hymyileminen merkitsevällä tavalla eroottista?

Flirttailu? Entä koskettaminen? Jos kosketus rajoittuu vain halaamiseen ja kädestä pitämiseen, onko se vielä riittävää voidaksemme määritellä suhteen eroottiseksi? Entä missä kulkevat seuraavat rajapyykit? Onko suhde eroottinen, kun se etenee suutelemiseen? Tai kähmintään vaatteet päällä? Vai onko vasta seksisuhde eroottinen?

Monet haastateltuni aloittivat tarkentamalla, etteivät päätyneet seksisuhteeseen opettajansa tai opiskelijansa kanssa. ”Siis ei ollut seksiä, mut...” (Nainen, 27). Haastatelluistani kaksi oli päätynyt seksisuhteeseen opettajansa/opiskelijansa kanssa, mutta muut haastateltavat alleviivasivat suhteen seksittömyyttä.

Seksi tuntuu olevan se näkymätön raja, joka määrittelee suhteen lopullisen hyväksynnän tai paheksunnan ulkopuolisten silmissä, sekä myös monien henkilökohtaisen moraalin suhteen. Siinä missä muut eroottisen suhteen rajapyykit ovat häilyviä, tuntuu seksi olevan helppo määre. Mutta onko seksi lopulta niin ihmeellinen asia? Miksi opettajien ja opiskelijoiden välinen seksisuhde sai ainakin haastatteluissani aivan eri statuksen kuin eroottisia jännitteitä sisältänyt suhde, joka ei edennyt seksiin asti?

Henkilökohtaisesti uskon, että kyse on pitkälti yhteiskunnallisesta normistostamme. Vaikuttaa siltä, että yksiavioisissa parisuhteissa pettämistä ei lasketa pettämiseksi, jos pettämisuhteessa ei ole seksiä. Flirttailu, fyysinen läheisyys ja suuteleminen voidaan ehkä luokitella paheksuttaviksi, mutta raja tuntuu silti usein menevän vasta seksissä.

Opettajien ja opiskelijoiden seksisuhteista ei puhuta, paitsi keltaisessa lehdistössä. Ja yhdellä hieman yllättävällä taholla: pornossa.

Valtion elokuvatarkastamo määrittelee pornoksi kuvauksen, jossa ihmisiä käsitellään vain ja ainoastaan seksuaalisina olentoina (Mitä porno on 2007).
Tutkijat Kaarina Nikunen, Susanna Paasonen ja Laura Saarenmaa

tarkastelevat artikkelissaan ”Anna meille tänä päivänä meidän... Eli kuinka porno työntyi osaksi arkea” pornon käsitettä laajemmin. Nikunen, Paasonen ja Saarenmaa päätyvät toteamaan, että pornon määritelmä on liukuva ja epämääräinen ja sitä ”sovelletaan eri tavoin tarkoitushakuisesti vedettäessä korkea- ja matalakulttuurin, hyväksyttävän ja rivon esittämisen tai ”normaalin” seksuaalisuuden rajoja”(2005, 9). Tutkijat väittävät pornolla olevan pahan kaiun, jota koetetaan väistää puhumalla aikuisviihteestä tai erotiikasta. Heidän mukaansa kategorioiden väliset raja-aidat ovat kuitenkin joustavia ja tulkinnanvaraisia. Jo luvun alussa esitettyyn huoleen yhteiskunnan yliseksualisoitumisesta tutkijat määrittelevät paremman sanan olevan yhteiskunnan yleisen *pornahtavuuden*. (Nikunen, Paasonen & Saarenmaa 2005, 9–10)

Jos nykykulttuuri on yliseksualisoitunutta tai jopa pornahtavaa, vaikuttaako se ja pornon ylläpitämä maailmankuva myös opettajantyössä? Pidimmepä siitä tai emme, pornoa on tarjolla loputtomia määriä, vain muutaman klikkauksen päässä. Tästä syystä emme mielestäni voi opettajantyössäkään ohittaa pornoa olankohautuksella, vaan se ansaitsee hieman syvempää tarkastelua.

Ei liene vaikea arvata, mistä aiheesta hakukone Google tarjoaa eniten osumia, kun hakusanoiksi antaa ”teacher student erotic” (n. 20 400 000 sivua). Kaksikymmentämiljoonaa sivua eivät käsittele dilemmaa opettajan ja opiskelijan välisissä eroottisissa suhteissa, vaan hakutuloksia löytyy lähinnä eroottisista tarinoista pornoon ja mangaan. On tuskin sattumaa että pornossa opettajat ja koulutyöt ovat vakioaihe. Opettajan ja opiskelijan välillä tuntuu olevan pornolle ominaisesti kutkuttava valta-asetelma.

Mitä kouluporno sitten sisältää? Tein empiirisen tutkimuksen redtube.com - pornosivustolla. Hakusanalla ”school” löytyi 291 videota. Katsaus kolmeenkymmeneen ensimmäiseen videoon antaa ehkä kuvan siitä, mistä koulupornossa on kyse.

Yhdistäviä tekijöitä videoissa oli enemmän kuin eriyävyyksiä (mikä ei sinänsä ole ihme, porno nyt on mitä on). Ensinnäkin itse seksiakti sijoittui usein pulpetille, opettajan pöydälle tai työtuolille. Suuressa osassa myös seksiä harrastavien osapuolten välillä oli selkeä ikäero (nuori oppilas, vanhempi opettaja). Yleisesti käytettiin kuvakulmaa, jossa taustalla näkyi joko liitutaulu, maapallo, luuranko tai jotain muuta selvästi luokkatilaan kuuluvaa rekvisiittaa. Niissä videoissa, joissa näkyi alkukohtaus ennen itse panoa, oli aloitteen tekijä yleisimmin opettaja ja syynä oppilaan rankaisu. Oppilaat tekivät aloitteita kolmessa videossa: selvittääkseen lintsamisesta, parantaakseen arvosanojaan tai läpäistäkseen kurssin. Kahdessa videossa kolmestakymmenestä keskenään seksiä harrastivat oppilaat, yhdessä opettaja ja oppilaan vanhempi, yhdessä opettaja ja talonmies. Opettaja esiintyi näin ollen lähes kaikissa tarkastelun kohteena olleista videoista. Opettajat olivat pääasiassa miehiä, mutta neljässä tarkastellussa videossa opettajana oli nainen (joka oli yhtä aloitteellinen kuin miesopettajat).

Pornokatselmuksen perusteella voisi nostaa esiin muutaman pääkohdan:

- 1) Valtasuhteet näyttelevät suurta osaa opettajan ja oppilaan seksisuhteessa. Oppilaita rangaistiin seksillä, ja oppilaat pyysivät tulla rangaistuiksi. Myös oppilaat käyttivät seksiä vallankäytön välineenä, mm. parantaakseen arvosanojaan. Valta-asetelma on kiinnostavasti tullut esiin myös opettajan ja opiskelijan suhteen moraalisia kysymyksiä tarkasteltaessa aiemmin luvussa kaksi. Seksiä aseena käsittelen luvussa viisi.
- 2) Luokkahuone on tilana kielletty ja epäseksuaalinen, ja niinpä siellä tapahtuva seksi on kiihottavaa sen takia, että se on kiellettyä. Sama ilmiö tulee esiin haastatteluissani luvussa neljä, jossa käsittelen syitä sille miksi opettajien ja opiskelijoiden välille syntyy suhteita.
- 3) Opettajan vallan välineet, kuten opettajan työpöytä, liitutaulu ja karttakeppi oli pornossa otettu osaksi seksiaktia, ja näin ikään kuin

”häpäisty” niiden arvovalta ja statussymbolin asema. Tämä liittyy mielestäni edellä käsiteltyyn statuskysymykseen.

- 4) Opettajien ja opiskelijoiden aloitteellisuutta ja aloitteellisuuden suhdetta sukupuoleen käsitellään työni luvuissa kaksi ja viisi syvemmin.

Pornon esittelemä kuva opettajien ja opiskelijoiden suhteista tuntuu tihkuneen tehokkaasti arkielämään. Pitäisikö tästä olla huolissaan? Jos sekä opettajien että opiskelijoiden maailmaan syötetään myös pornon kautta mielikuvaa siitä, että opettaja-opiskelija -suhteet ovat kiihottavia, hämmentääkö se ennestään koulutuksen valtarakenteita? Vai onko kyse siitä, että opettajat ja opiskelijat luontaisesti vetävät toisiaan puoleensa, ja porno vain käsittelee aihetta ammatillista keskustelua rohkeammin?

Pornoa on varmasti ollut niin kauan kuin ihmiset ovat osanneet piirtää tikkuukkoja, ja sitä tulee olemaan jatkossakin. Porno asettuu elämässä yksityisen alueelle eikä siitä keskustella, samoin kuin ei opettaja-opiskelija -suhteistakaan. Mielestäni koulupornoon ei pidä suhtautua liian vakavasti – kyse on kuitenkin seksuaalisesta fantasiasta, eikä fantasioita ole tarkoituskaan toteuttaa. On kuitenkin huomionarvoista, että opettajat ja opiskelijat harrastavat keskenään seksiä kollektiivisen alitajuntamme päiväunissa – eikä liene ihme, jos tämä tiedostamattomalla tasolla vaikuttaa niin opiskelijoiden kuin opettajienkin päivittäiseen kanssakäymiseen.

3.2. EROTIikka

Haluan käsitellä erotiikan omana aiheenaan, koska termi sekoitetaan arkikielessä niin usein pornoon. Porno voi olla eroottista, mutta erotiikka ei ole pornoa. Siinä missä porno ei ole oleellista opettajan jokapäiväisen työn kannalta vaan vaikuttaa enemmänkin mielikuviin ja asenteisiin, erotiikka on jotain mitä ainakin aikuisopiskelijoiden kanssa työskentelevät opettajat joutuvat kohtaamaan lähes jatkuvasti.

Anne Bogart käsittelee kirjassaan ”Ohjaaja valmistautuu” erotiikkaa ohjaajan työssä. Erotiikka ei tässä yhteydessä tarkoita seksuaalista kuvastoa, vaan jännitettä. Ihmisten välisissä suhteissa syntyy jatkuvasti jännitteitä, jotka ovat eri tavoin latautuneet ja joiden sisällä vallitsevat erilaiset lainalaisuudet. Bogart listaa intohimoisen suhteen seitsemän vaihetta mielestäni osuvasti:

- 1) Joku tai jokin naulitsee sinut paikoilleen
- 2) Tunnet ”vetoa” siihen
- 3) Aistit sen energian ja voiman
- 4) Se sekoittaa suuntavaistosi
- 5) Otat ensikontaktin ja se vastaa
- 6) Koet jatkettun kanssakäymisen
- 7) Muutut peruuttamattomasti (Bogart 2001, 71).

Moni meistä voinee tunnistaa nämä vaiheet ihastumisessa. Kun kyseessä on opiskelija, vastaan tulee taisteltua ehkä tavallista kovemmin, mutta energian ja voiman sekä jatkettun kanssakäymisen kokemukset ovat huumaavia, ja päätyvät väistämättä siihen, että niiden kokija muuttuu peruuttamattomasti. Näen kyseisen kaavan helposti sovellettavissa myös ihanteelliseen kurssiin. Emmekö me teatteriopettajat pyrikim luomaan ”vetoa” ihmisten välille, sekoittamaan opiskelijoidemme suuntavaiston jotta nämä pystyisivät löytämään jotain uutta ja muuttamaan näitä kanssakäymisen seurauksena? Onko siis ihmekään, jos teatteriopettaja menee toisinaan sekaisin henkilökohtaisen ja ammatillisen rajanvedon kanssa?

Bogart kuvailee teatterille ominaista erotiikkaa seuraavasti: ”Eroottista jännitettä esiintyy näyttelijöiden välillä enemmän kuin kukaan osaa kuvitella... ..Harjoituksissa ja yleisön edessä yhteisen läsnäolon, näyttelijöiden välisen tilan, on välttämättä oltava latautunut. Eroottinen jännite ohjaajan ja näyttelijän välillä voi olla korvaamaton lisä hyvään harjoitusprosessiin. Ohjaajana en kannusta eroottisen jännitteen fyysistä

täyttymystä, mutta uskon että jännite on tärkeä ainesosa vangitsevan teatterin reseptissä” (2001, 77.)

Erotiikasta puhuessani nimenomaan *jännite* on se asia, johon tartun. Väitän että myös opetustilanteessa on jatkuvasti ilmassa jännitteitä: opettajan ja opiskelijoiden välillä, opiskelijoiden suhteessa toisiinsa, opettajan suhteessa kollegoihinsa. Uskon Bogartia mukaillen, että jännite on myös opettajantyössä tärkeä työkalu. Jos opettaja onnistuu luomaan oikeanlaisen jännitteen luokkaan, tulee opetus todennäköisesti olemaan helpompaa.

Kuten jo kolmannen luvun alussa totesin, on vaikea määritellä eroottisen suhteen laatua ja rajoja. Miten sitten tunnistaa koska jännite on hyvä työkalu ja koska se lipsuu himoitsevan erotiikan puolelle? Onko eroottinen suhtautuminen opiskelijoihin aina ehdottomasti paha asia? Minulla ei ole tarjota suoria vastauksia kysymykseen, mutta aihe on mielestäni pohdinnan arvoinen vailla moraalista arvotusta.

Jännitteen laatu voi olla vaikeasti hallittavissa. Yksi haastateltuni kuvailee tilannetta opettajansa kanssa: ”Ei se sanonu mitään, kun ei sen tarvinu. Me vaan katottiin toisiamme, ja siinä oli meidän välillä, sellanen, VALTAVA jännite. Ei sitä varmaan kukaan muu siinä luokassa huomannu, mut me huomattiin.” (Nainen, 27)

Ei liene sattumaa, että kirjallisen opinnäytteeni aiheeksi valikoitui kaikista mahdollisuuksista Turun kurssimme jälkeen nimenomaan erotiikkaa. Kolmenkymmenen opiskelijan kurssillamme jännitteitä löytyi joka suuntaan, myös henkilökohtaisella tasolla.

Ensimmäisenä päivänä Turussa näin tämän opiskelijan. Kuuma tyyppi. Ja niin samanlainen, kuin edellinen heilani. Niin ulkonäöltään kuin gestiikaltaan. Juuri sellainen ärsyttävällä tavalla itseriittoisen ylimielinen,

joka minuun vetoaa jonnekin tiedostamattomalle alueelle. Kiero, vähän kuiva huumorintaju. Sellainen, joihin yleensä lankean.

Olen itse ollut tällaisessa tilanteessa lukuisia kertoja. Ehkä aiheeseen vaikuttaa se, että olen itse alle 30-vuotias samoin kuin monet opiskelijani, ehkä se että olen ylipäätään erittäin kiinnostunut uusien ihmisten tapaamisesta? Joka tapauksessa Turussa viettämiemme viikkojen aikana huokailin useamman kerran tuntien jälkeen kollegalleni miten IHANA tuo ihminen minusta oli ja näin hänestä muutamana yönä hyvin eroottista untakin. Kurssin toiseksi viimeisenä päivänä opiskelija sanoi ikään kuin ohimennen minulle, että hän on huomannut etten minä pidä hänestä. Vasta tämä sai minut tajuamaan toimintani menneiden viikkojen aikana. Pelkäsin niin paljon viestittäväni kiinnostusta ja ihastusta, että päädyin toiseen ääripäähän.

Jälkeenpäin ajateltuna mielenkiintoisinta tässä on se, miten toimin tunnistaessani itsessäni ihastumisen mahdollisuuden. Huomaan nyt olleeni erityisen tyly tätä kyseistä opiskelijaa kohtaan ja pitäneeni hänet tarkoituksella mahdollisimman kaukana, niin henkisesti kuin fyysisestikin. Siinä missä koin voivani koskea suurimpaan osaan opiskelijoistamme, en vahingossakaan hipaissut tätä opiskelijaa. Huomaan kommentoineeni hänen töitään paljon kylmemmin ja tiukemmin kuin muiden.

Mitä tämä oli? Suojamekanismi ihastumista, tai ainakin sen osoittamista vastaan? Tapa saada opiskelija inhoamaan minua, jottei mitään vahingossakaan tapahtuisi? Yritys pitää suhtautumiseni kaikkiin opiskelijoihin samalla tasolla? Eroottisen jännitteen sanallistamista kollegalleni, jottei jännite purkautuisi muuhun toimintaan?

En tiedä mistä oli kyse, mutta aihe jäi kaivelemaan minua niin, että aloin pohtimaan erotiikkaa opettajan työssä syvemminkin. Turusta on aiheen tiimoilta myös muita esimerkkejä, palaan niihin tarkemmin luvussa viisi.

Tällaisia eroottisia kohtaamisia uskon teatteriopettajan työn olevan täynnä. Mitään ei välttämättä tapahdu, muutoin kuin ehkä unissa, mutta eroottinen lataus vaikuttaa opetustilanteeseen ja suhtautumiseen opiskelijaan. Pysin kuitenkin suhtautumaan omiin reaktioihinikin ymmärtäväisesti ja tutkimaan, mitä eroottinen viehtymys opiskelijaa kohtaan saa minussa aikaan. Kehotan muitakin opettajia olemaan työntämättä asiaa häpeissään taka-alalle ja refleктоimaan sitä, mitä omat tunteemme saavat meissä aikaan ammatillisesti.

3.3. RAKKAUS

Maailmasta ei löytyne toista käsitettä, jolla olisi yhtä paljon erilaisia merkityksiä kuin rakkaudella. Muinaisilla kreikkalaisilla kerrotaan olleen useita erilaista rakkauden laatumääritelmiä. Nykyaikana näistä merkityksistä suurin osa on kadonnut, ja liitämme rakkauden lähinnä seksuaalisuuteen. Rakkauden henkimmäiset ja kasvatukseen liittyvät ulottuvuudet ovat nykyään ihmisiltä hukassa. (Skinnari 2004, 24)

Jos pornon tai erotiikan vaikutuksesta opettajan työhön puhutaan vähän, on rakkaus ehkä hieman enemmän käsitelty aihe. Nykytendenssi tuntuu oletttavan, että opettaja rakastaa opiskelijoitaan, toki sillä ”ammatillisella” tavalla. Mutta kuinka helposti rakkaus lipsuu ammatillisesta henkilökohtaiseksi?

Rakkautta voisi käsitellä hyvinkin laaja-alaisesti ja monelta kantilta, mutta koska opinnäytteeni aihe on nimenomaan opettajan työhön liittyvien rakkaudellisten ja eroottisten tunteiden käsittely, valotan tässä ainoastaan alalla usein kuullun pedagogisen rakkauden käsitettä.

3.3.1. Pedagoginen rakkaus – rakkauden pedagogiikka

Pedagoginen rakkaus on vanha käsite. Kasvatustieteen lehtori Sinikka Viskari kertoo, että Uno Cygnaeus piti jo 1910 rakkautta tärkeänä opettajantyön välineenä. Rakkaus opiskelijoita kohtaan oli peruskoulujärjestelmämme kantavia ideologioita, kunnes yhtäkkiä 1960-luvulla päätettiin, ettei rakkaudellinen suhde opiskelijoihin olisikaan niin tärkeä. 60-luvulta 80-luvulle vallitsi ajatusmalli, jonka mukaan aiemmin oppilaisiin suuntautunut emootio tuli suunnata kouluun ja opettajuuteen, ja opiskelijoita voitaisiin käsitellä mieluummin kognition kautta, mielenkiinnon ja tarkastelun kohteina. Vasta viimeisen parinkymmenen vuoden aikana rakkaudesta on ryhdytty taas puhumaan, mutta edelleenkin sen tutkimus kasvatustyössä on vähäistä. (Viskari 2003, 159, 162)

Simo Skinnari pohtii paljon rakkautta kirjassaan ”Pedagoginen rakkaus”. Kreikkalaisten useista rakkauden laatumääritelmistä meidän aikaamme on säilynyt ainakin muutamia: *eros* on eroottista rakkautta, *philia* rakastavaa ystävyyttä ja *agape* pyyteetöntä rakkautta ihmisen ”henkistä ydinolemusta” kohtaan (Skinnari 2004, 24).

On tosiaan eri asia rakastaa suklaata, isoäitiään tai kumppaniaan. Skinnari toteaa, että opettajan työssä *agape* ja *philia* ovat keskeisimmät rakkauden muodot. Eroottinen *eros*-rakkaus sivuutetaan kaksisataasivuisessa kirjassa toteamuksella: ”Myös fyysinen taso on tärkeä ihmisen maanpäällisen elämän aikana, mutta *eros* ilman *agapea* ei liene kuitenkaan nykyihmistä tyydyttävää rakkautta.” (2004, 25)

Mielestäni Skinnarin toteamus on niin epämääräinen, epätosi kuin hämmentäväkin. Eikö nimenomaan meidän kristillisestä moralismista irti räpistelevä aikamme ole tunnettu siitä, että eroottisia suhteita luodaan ihmisiin vailla sen kummempaa tunnesidettä? Ja toisekseen: eihän tämä lause

ota millään tapaa kantaa siihen, kuinka käsitellä eros-rakkautta opiskelijoita kohtaan. Lauseessa tiivistyy mielestäni kipeään konkreettisesti ongelmamme ydin: opettajan tuntema eroottinen rakkaus opiskelijaa kohtaan on niin tabu, ettei sen mahdollisuutta oteta ammatillisessa keskustelussa ja alan kirjallisuudessa edes huomioon. Miten on mahdollista, että pedagogista rakkautta käsittelevä kirja sivuuttaa täysin sen, mitä opettaja voi tehdä jos rakkaus ajautuu eroksen puolelle?

Viskari käsittelee artikkelissaan ”Pedagogisen rakkauden mahdollisuus” aihetta hieman laajakatseisemmin: ”Rakkauteen liittyvät niin rakastaminen kuin rakastuminenkin, jotka ovat kaksi eri asiaa. Pedagogisen rakkauden näkökulmasta rakastaminen on tärkeämpää kuin rakastuminen, vaikka näitä kahta ei voi eikä ole tarvetta pitää täysin erillään... ..Erokseen puolestaan kuuluu seksuaalinen halu ja yhtyminen mutta myös kaipaava, intohimoisesti haluava ja fyysisesti koettavissa oleva rakkaus sekä tietty rakkauden mystinen laatu.” (2003, 160–161)

Edellisessä on mielestäni huomionarvoista rakastamisen ja rakastumisen välille vedetty ero. Siinä missä opettajalle positiivisena ominaisuutena nähdään nykyään rakkaus opiskelijoita kohtaan, on rakastuminen opiskelijoihin tarpeetonta. Pedagogisessa rakkaudessa rakkautta ei nähdä niinkään tunteena, vaan taitona jonka voi oppia (Skinnari 2004, 25). Rakastumiselle ja ihastumiselle, niin hyödytöntä kuin se pedagogisen rakkauden näkökulmasta saattaa ollakin, ei sen sijaan voi mitään.

Vaikuttaa siltä, että paljon puhuttu pedagoginen rakkaus ei tarjoa meille vastauksia erotiikan suhteen. Lasten opettamisessa rakkaus ja huolenpito nähdään tärkeinä osa-alueina, mutta aikuisten kohdalla tyydytään toteamaan, että kyllä nämäkin sitä tarvitsevat (Viskari, 2003, 170). Opettaja on tämän kaiken keskellä ristiaallokossa. Samalla kun yhtäällä vaaditaan rakastaa, määritellään toisaalla sanattomilla sopimuksilla minkälaista rakkaus saa olla. Ja minkälaista se ehdottomasti ei saa olla.

4. Miksi opettajat ja opiskelijat päätyvät suhteisiin?

Se ei ehkä ole ammatillista. Tai eettistä. Laki ei siitä sano juuri mitään, mutta tabua välttelevä työilmapiiri puhumattomuudellaan sitäkin enemmän. Pedagoginen rakkaus ei siihen tarjoa avaimia, ja porno sen kuin työntää meitä siihen suuntaan.

Halusimmepa sitä tai emme, opiskelijoiden ja opettajien välisiä suhteita syntyy, ja niiden suhteen on pystyttävä toimimaan. Tässä luvussa tarkastelen haastattelujeni pohjalta kysymystä siitä, miksi opettajat ja opiskelijat vetävät toisiaan puoleensa ja päätyvät suhteisiin.

Bogart puhuu siitä, kuinka eri elementit vetävät toisiaan puoleensa: ”Ihmiset tuntevat fyysisesti ja emotionaalisesti vetoa paikkoihin, jossa elementit kohtaavat: joissa maa kohtaa veden, vesi kohtaa ilman, ilma kohtaa tulen jne. Olen tuntenut vetoa jyrkänteen reunalle voidakseni kokea meren tyrskyjen iskut alapuolellani, tai aukiolle metsässä, jolta saattaisin nähdä vilauksen vuoresta taivasta vasten. On kyse syvästi luontaisesta fyysisestä vetovoimasta, joka saa minut liikkumaan kohti paikkoja, joissa elementit kohtaavat.” (2001, 76)

Vetävätkö ilmeiset vastaparit, opettaja ja opiskelija, toisiaan puoleensa elementtien lailla? Mitä aiheesta ajattelivat haastattelemani opettajat ja opiskelijat?

4.1. OPETTAJIEN JA OPISKELIJOIDEN SYITÄ IHASTUMISILLE

Kysyessäni haastatteluissa miksi haastateltu on ihastunut opettajaansa tai opiskelijaansa, esiin nousi ainakin seuraavia asioita:

- 1) Opettajan ja opiskelijan välillä oleva erityinen valtasuhde
- 2) Suhde on ”kielletty” ja siksi jännittävä
- 3) Aikaa vietetään yhdessä paljon
- 4) Opettajalta tuleva huomio on opiskelijasta imartelevaa ja opettajan ammatillinen karisma vetää puoleensa
- 5) Opiskelijan lahjakkuus herättää opettajan mielenkiinnon
- 6) Henkilökohtaiset syyt

Käsittelen aiheita seuraavissa alaluvuissa.

4.1.1. Opettajan ja opiskelijan välillä oleva erityinen valtasuhde

Käsittelin aiemmin luvussa kaksi opettajan ja opiskelijan välistä valtasuhdetta moraalis-eettisen ongelmoinnin kannalta. Valtasuhde on kuitenkin myös yksi haastatteleminen henkilöiden mainitsemista syistä suhteen syntymiselle.

Kuten totesimme, myös porno lietsoo mielikuvaa siitä, kuinka opettajan ja opiskelijan välinen suhde on kiihottava. Ainakin yksi haastateltu käytti myös pornosta tuttua termistöä kuvaillessaan suhdettaan opettajaansa: ”Mun poskia kuumottaa vieläki ku mä muistelen sitä. Se oli sellanen harjoite jossa oli valot ihan hämärällä ja sit istuttiin parin kanssa vastakkain ja sanottiin siitä asioita mitä näkee... .. Ja sit se sano mulle, että mä nään naisen, ja mä olin ihan että aah, joku näkee mussa kaksikymppisessä punkkarissa naisen... ..Ja yht'äkkiä se tilanne onki niinku tosi eroottinen, et me ollaan tosi lähekkäin ja vaan sanotaan asioita toisillemme. Ja sitku se sano sen naisen ni kaikki muu niinku katos, ja mua kiihotti se ihan hulluna se, ja jännitti, ja se selvästi aisti sen, ja sit jotenki se päätty siihen et tuli niinku mun vuoro sanoa, ja mua ujostutti ihan tosi paljon. Ja sit siin on niinku toisaalta se sellanen S/M-juttu mikä mua kiinnostaa seksissä, et nyt katot mua silmiin ja sanot, ja sit mua ujostuttaa tosi paljon ja se vaan koskee, ihan vähän leuan alta ja nostaa mun pään ylös ja kattoo mua silmiin, et nyt sanot. Ja sit sä niinku

tottelet, et siksi kun olis pakko vaan siksi kun sä haluat, niinku tollasessa dominointimeiningissä. Ja sit se asetelma on ihan tosi samanlainen ku jossain niinku sessioissa, ja sit se menee siihen, et me ei enää sanota mitään vaan katotaan vaan silmiin ja ollaan ihan hiljaa vaik kaikki muut jatkaa.” (Nainen, 27)

Toinen vastaaja kertoo myös valta-asetelman kiehtovuudesta: ”Olihan siinä sellanen selvästi, että toi on opettaja ja sen pitäis olla vallassa tässä. Mutta kun mä aloin huomaamaan että se tykkääkin musta, niin olihan se ihan hullun jännää että yhtäkkiä mulla onkin se valta, vaikkei se mulle yhtään kuuluisi siinä tilanteessa.” (Nainen, 26)

4.1.2. Suhde on ”kielletty” ja siksi jännittävä

Tilanteen vaarallisuus ja nimenomaan se, että aihe on tabu houkuttavat myös: ”Oppilas-opettaja-asetelma teki tilanteesta vaarallisen ja hiukan houkuttelevankin. Tilanteeseen toi jännitystä myös se, että opettajani vaimo on perhetuttuni sukulainen ja tuttavani aina nähdessämme kyseli opettajasta. Vastailin kysymyksiin punastellen.” (Nainen, 28) ”Kyllä mä tiesin että se varmaan sen puolelta on vielä enemmän kiellettyä, mutta se teki siitä asetelmasta vaan kuumemman. Tai että se vois saada potkut, tai ainakin jotain yleistä paheksuntaa jos joku sais tietää. Kai mä jotenkin alitajuisesti kans mietin sitä, että hei, se on opettaja, ja meidän suhde ei vaan sais olla olemassa, uuh. Ja olihan meillä molemmilla kans tahoillamme puoliset, mutta ei se jotenkin ollut sen suhteen mitenkään oleellista.” (Nainen, 26) ”Olihan se salailu ja hiippailu tosi jännittävää, se että just me kaks tiedetään mitä vaikka viime yönä on tapahtunut, mut kukaan muu ei, ja sit sitä otti ihan tyhmiä riskejä jossain koululla käytävän pimeässä kohdassa pussaillessa, mutta se siitä kai tekikin niin kivaa ettei vaan sais jäädä kiinni siitä että säätää opiskelijan kanssa.” (Nainen 26)

4.1.3. Aikaa vietetään yhdessä paljon

Teatteri on laji, jossa aikaa vietetään esityksiä valmisteltaessa paljon yhdessä. Opettajaansa suhteen aloittanut opiskelija listaa tämän yhdeksi syistä miksi suhde syntyi: ”Teimme yhdessä pitkiä työpäiviä, jopa 14-tuntisia. Vietimme paljon aikaa yhdessä, työtä tehden, välillä kävimme kävelemässä, söimme, keitimme kahvia ja jatkoimme taas. Siinä tutustui hyvin muutenkin kuin vain ammatillisessa mielessä... ..Olin aikaisemminkin jäänyt aina toisinaan opettajan luokse yöpymään, koska päivät olivat pitkiä ja asuin kaukana hankalien liikenneyhteyksien päässä toisessa kaupungissa. Eräänä iltana sitten asetuimmekin samaan huoneeseen yöpymään ja seksisuhde alkoi.” (Nainen, 59) ”No me hengattiin tosi paljon tietysti proggiksen aikana siellä teatteritilassa, ja usein sit senkin jälkeen mentiin lähibaariin ja se opettaja tuli mukana. Siinä niinku tavallaan hämärty se että koska ollaan opetustilanteessa ja koska ei, kun oli kuitenkin sen kanssa jotain yheksän tuntia joka päivä.” (Nainen, 26) ”Minulla oli lähes joka päivä oppitunteja, joilla (opiskelija) oli mukana, jopa kokonaisia pitkiä päiviä saman ryhmän kanssa” (Nainen, 59).

4.1.4. Opettajalta tuleva huomio on opiskelijasta imartelevaa ja opettajan ammatillinen karisma vetää puoleensa

Opettajan ihastus ja opettajalta, oman alansa ammattilaiselta, saatu huomio imartelea monia opiskelijoista, ja saattaa ehkä osaltaan olla viemässä suhdetta eteenpäin: ”Jossain vaiheessa huomasin, että hän arvosti minua paitsi ammatillisesti myös viehättävänä naisena. Se vähän huvittikin, olin tottunut siihen, että vedin miesten katseita puoleeni ja en edes kiinnittänyt siihen erityisemmin huomiota, saati että olisin yrittänyt iskeä opettajaani.” (Nainen, 59) ”Nuorena ja epävarmana koin (opettajalta) saamani huomion imartelevana ja tunsin itseni kypsemmäksi” (Nainen, 28). ”Olihan siinä sellasta wau, toi on noin menestynyt omalla alallaan, ja silti mä saan sen ihan sekaisin vaikka olen vaan tällanen nuori opiskelija” (Nainen, 26). ”Ihastuin muiden asioiden ohella opettajan valtavaan ammatilliseen karismaan”

(Nainen, 59). ”Jotenkin mä ajattelen itse että jos opettaja lähestyis mua, niin se voisi olla jotenkin imartelevaa, mut ei sitä sitten itse opettajana osaa luottaa siihen että se oppilas kokis sen samalla tavalla” (Mies, 28).

4.1.5. Opiskelijan lahjakkuus herättää opettajan mielenkiinnon

Opiskelijan lahjakkuus opetettavalla alalla saattaa myös herättää opettajan mielenkiinnon muutoinkin kuin ammatillisessa mielessä. ”(Opiskelija oli) hyvin älykäs ja lahjakas vaikka miten monella eri tavalla, 6 laudaturin ylioppilas, uskomaton kielitaito, hyvä kirjoittaja. Olen kai aina ollut erityisen heikkona kirjallisesti ja kielellisesti lahjakkaisiin ihmisiin?” (Nainen, 59) ”Kai siinä oli sekin, kun (opiskelija) oli tosi lahjakas, siis yks mielenkiintoisimmista ohjaajista siinä ryhmässä, niin sekin alkoi viehättää” (Nainen, 26).

4.1.6. Henkilökohtaiset syyt

Ihastumisiin liittyvät toki lähes poikkeuksetta myös ulkonäkö ja henkilökohtaiset syyt. Niitä mainitsivat lähes kaikki vastaajat: ”(Opettaja oli) tosi ihana, niinku hyvännäkönen, ja sit ku joihinkin ihmisiin tulee heti sellanen ”ah!” et ”sinä!” ni siitäki sen ties” (Nainen, 27). ”(Opiskelija) oli ja on varmaan vieläkin poikkeuksellisen sielukkaana näköinen ja komea mies ” (Nainen, 59). ”Se (opiskelija) oli tosi kiva ja mukava ja nätti ja tuoksui hyvältä” (Mies, 28). ”Se (opettaja) oli just sellasta ihmistyyppiä mikä muhun vetoaa, noin niinku ulkoisesti, ja sit sillä oli just sellainen huumorintaju josta mä tykkään” (Nainen, 26).

4.2. TEATTERIN ERITYISASEMA

”Suhteet taitaa teatterialalla olla aika tavallisia paitsi opiskelijoiden kesken myös opiskelijoiden ja opettajien välillä” (Nainen, 59).

Uskon henkilökohtaisesti, että teatteri on erityisen altis eroottisille latauksille. Tämä tuli myös esiin haastatteluissani: ”Siis kun me tehtiin kontakti-improa,

niin siinä ollaan tosi iholla koko ajan. Ja tottakai sitä voi tehdä monella tapaa, mutta sitten kun jonkun kanssa kemioiden loksahda, niin siinä ollaan sitten ihan liimautuneina toiseen kiinni ja onhan se jo itsessään aika kiihottavaa.” (Nainen, 27) ”Usein käsitellään niin henkilökohtaisia juttuja, että sitä on kai eri tavalla avoin. Kun pitää antaa itsestään, että olis lavalla kiinnostava. Jotenkin kai se on siitäkin kiinni, että kun teatterissa haetaan hyväksyntää koko ajan. Tai että lavalla ollaan sillee ´tykätäkää musta´, niin kai se sit välittyy näyttelijän ja ohjaajan tai opettajankin välillä.” (Nainen, 26) ”Varmaan siinä on kyse kans rooleista, että kun koko ajan luo jotain rooleja ja kokeilee että mitä ne hahmot tekis, niin sitten siinä saattaa sekin mennä sekaisin se oma moraalinen ja omat rajat, ja voikin päätyä esittämään siinä tilanteessakin sit jotain roolia ja toimimaan sillee ku ei yleensä toiminis.” (Nainen, 30)

Alan fyysisuus, henkilökohtaisuus ja roolien luominen valikoituivat siis ainakin teatterialan erityislaaduksi suhteessa ihastumisiin ja erotiikkaan. Eroksen käsitteen laajentaminen seksuaalisen halun lisäksi käsittämään myös intohimon ja fyysisesti koettavan rakkauden tuo erotiikan mielestäni lähemmäs teatterimaailmaa ja selittää ehkä osaltaan sitä, miksi teatteri on niin altis suhteiden syntymiselle. Oman näkemykseni mukaan teatteri on laji, jota kohtaan on tunnettava intohimoa voidakseen työskennellä sen parissa. Teatteriin ei voi suhtautua ylenpalttisesti ja silti onnistua tekemisissään, vaan alalle pitää mielestäni tietyllä tavalla heittäytyä kokonaan. Spekulaatiossani kyse saattaa olla myös teatterille yleisestä alan mystifioinnista ja uskomuksesta, että taidealat ovat kutsumusammatteja enemmän kuin muut, mutta paremman kokemuksen puutteessa nojaan tähän käsitykseeni.

5. Opettajien ja opiskelijoiden kokemuksia erotiikasta kouluissa

Olen purkanut tekemieni haastattelujen materiaalia jo luvuissa kaksi ja neljä. Tässä luvussa tulen käsittelemään niitä haastatteluissa esiin nousseita aiheita, joita en ole vielä huomionnut. Käsittelem myös omia kokemuksiani aiheen parissa, etenkin Turun työharjoittelun pohjalta.

Koska aihetta on etenkin Suomessa tutkittu niin vähän, päädyin jo varhaisessa vaiheessa siihen, että materiaalia saadakseni minun olisi haastateltava opettajia ja opiskelijoita aiheesta. Koska niin monet opettajat tyrmäävät suoralta kädeltä koko aiheen ja siitä keskustelun, oli haastateltavien löytäminen verrattain haasteellista. Muutama ihminen kuitenkin rohkeni vastaamaan kysymyksiini, valtaisa kiitokseni heille!

Haastattelin kirjallista opinnäytettäni varten neljää opettajaa (Nainen 26, Nainen 27, Mies 28 ja Nainen 59) ja kahta opiskelijaa (Nainen 28, Nainen 30). Kolme neljästä haastatellusta opettajasta oli kokenut jotain aiheesta myös ollessaan itse opiskelijana (Nainen 26, Nainen 27 ja Nainen 59), joten opiskelijoiden näkökulmasta tehtyjä haastatteluja on yhteensä kuusi. Toteutin haastattelut kahdella eri tavalla. Ne, joiden kanssa onnistuin sopimaan henkilökohtaisen tapaamisen, olen haastatellut vapaan teemahaastattelun muodossa. Olin etukäteen kysellyt tutuilta opettajilta olivatko nämä koskaan olleet ihastuneita opiskelijaansa tai aloittaneet suhdetta opiskelijan kanssa. Kysyin myöntävästi vastanneilta kiinnostusta tarkempaan haastatteluun, ja onnekseni niinkin moni suostui. Haastattelussa pyysin heitä kertomaan omin sanoin mitä oli tapahtunut ja millaisia tunteita se oli herättänyt puolin ja toisin, sekä esitin muutamia täydentäviä kysymyksiä aiheesta.

Ne opettajat ja opiskelijat (Nainen 28 ja Nainen 59) joiden kanssa en pystynyt fyysisesti tapaamaan, haastattelin kirjallisessa muodossa. Lähetin liitteistä kaksi ja kolme löytyvät kysymykset vastaajille kertoen saatteessa, että vastaajat voisivat vastata niihin kysymyksiin joihin halusivat. Kumpikin vastaaja vastasi kaikkiin kysymyksiin.

Huomasin, että minun oli vaikea uskoa niitä opettajia, jotka sanoivat ettei heillä ole minkäänlaista kokemusta aiheen parissa. Arvelin, että joko opettajat eivät ymmärtäneet aiheeni laajuutta (siis sitä, etten etsinyt tietoa seksisuhteista, vaan myös ihastumisista ja erotiikasta hyvin laajana käsitteenä) tai he eivät halunneet puhua asiasta. Ehkä jotkut tosiaan eivät ole koskaan ihastuneet opiskelijaansa, mutta henkilökohtaisesti koin tämän miltei mahdottomaksi vaihtoehdoksi.

Väitän, että teatteriopettaja joutuu työssään jatkuvasti kohtaamaan tilanteita, joissa erotiikan mahdollisuutta ei voida sivuuttaa. Turussa käsitelimme kurssin aikana paljon opiskelijoiden tabuja, joten jouduin kohtaamaan paljon alastomia opiskelijoita. Alastomuus on teatterissa ja esittävässä taiteissa jo niin yleinen ilmiö, ettei se itsessään ole mielestäni automaattisen eroottista. Kuitenkin alastomuus on kulttuurissamme liitetty edelleen niin voimakkaasti erotiikkaan ja seksiin, että sen läsnäolo opetustilanteissa saattaa hämmentää hetkittäin. Ainakin minua.

5.1. HENKILÖKOHTAISIA KOKEMUKSIANI TURUN TYÖHARJOITTELUN AJALTA

Turussa jouduin kohtaamaan kaksi mieleenpainunutta alastomuus-tilannetta. Toisessa ikäiseni nuori nainen oli harjoitellut yksin lyhyttä demoa (lyhyellä harjoitusajalla tuotettua pariminnuuttista esitystä), jossa hän oli alasti. Olin kiertänyt katsomassa kaikkien opiskelijoiden harjoituksia, ja viimeisenä tulin tämän henkilön harjoitustilaan. Opiskelija oli jo lopettanut harjoituksensa ja

oli kasaamassa tavaroitaan kun koputin oveen ja kysyin haluaako hän, että tulen katsomaan demon läpi ja antamaan palautetta.

Opiskelija kertoi lopettaneensa jo harjoitukset, mutta sanoi että näyttäisi mielellään pätkän minulle. Opiskelija järjesti lavan alkutilanteeseen ja riisuutui. Demossa henkilö tulee lavalle alasti vaatenippu käsissään, tekee muutaman toiminnon ja pukeutuu sen jälkeen. Katsoin demon läpi, annoin palautteen ja poistuin.

Jälkeenpäin analysoituna poimin toiminnastani muutamia kiinnostavia huomioita:

- 1) Miksi erikseen kysyin tältä opiskelijalta voinko tulla seuraamaan harjoitusta? En ollut kysynyt niin keneltäkään muulta sen jälkeen, kun olin päivän alussa ilmoittanut kiertäväni kaikkien harjoituksissa. Onko alastomuus, jopa saman sukupuolen, niin pyhä asia, että koin tarpeelliseksi varmistella saapumiseni soveliaisuutta? Lavallehan tässä tehtiin demoa, kaikkien silmien eteen, miksi minä en olisi saanut nähdä sitä?
- 2) Vaikein hetki minulle ei ollut alaston opiskelija lavalla, vaan hetki ennen demon alkua jolloin olen kahden opiskelijan kanssa pienessä huoneessa, ja hän riisuutuu edessäni. Katselin seiniä ja tunsin oloni typeräksi. Toiko esittäminen tilanteeseen jonkinlaisen turvan meille kummallekin?
- 3) Toivoin kovasti, että opettajakollegani olisi ollut tilanteessa kanssani. Jos meitä olisi ollut kaksi, en olisi ehkä kokenut tilanteen olevan niin ”tirkistelyä”.
- 4) Olen bi-seksuaali, ja tuossa tilanteessa koin miltei huijaavani opiskelijaa, joka ei tiennyt että olen kiinnostunut myös samasta sukupuolesta. Aiheen esiin tuominen olisi ollut täysin älytöntä ja tuonut tilanteeseen kamalan tunnelman, sillä en ollut katsomassa opiskelijaani viehättävänä naisena vaan opiskelijana. Kommentti ”hei

olen kiinnostunut myös naisista” olisi tuntunut väkivaltaiselta, miltei seksuaaliselta ahdistelulta tuossa tilanteessa. Silti koen huijanneeni alastonta opiskelijaa, mikäli tämä kuvitteli minun heteronormatiivisesti olevan kiinnostunut vain samasta sukupuolesta. Miksi koen tällaista syyllisyyttä? Miksi alastomuuden kanssa ajattelee heti seksiä?

- 5) Huomaan nyt soimaavani itseäni siitä, että tilanne on tuntunut minusta jotenkin oudolta. Miksi? Jos kaunis nuori nainen riisuutuu edessäni, pitäisikö minun suhtautua tähän kuin perunasäkkiin? Ei kai se ole edes mahdollista, vaikka kuinka haluaisi olla ammatillinen ja työntää omat ajatuksensa syrjään? Olenko vakuutteluistani huolimatta (”on ihan ok tuntea vetoa opiskelijoihin, pitää syleillä omia tunteitaan”) edelleen niin normistomme vanki, että lankean jatkuvasti samaan josta yritän rohkaista muita opettajia pois?

Tilanteessa ei siis tapahtunut mitään eroottista, mutta mieleeni se on painunut alastomuuden takia jännitteisenä ja sitä kautta eroottisena siinä merkityksessä, kuin itse asian ymmärrän.

Toinen alastomuuskokemus oli hyvin erilainen, mutta samoissa puitteissa. Myös tällä kertaa kiersin opiskelijoiden harjoituksissa katsomassa harjoitusprosessia ja antamassa suuntaviivoja. Astuessani sisään yhteen luokista näin edessäni ohjaavan opiskelijan ja lavalla alastoman miesopiskelijan, jonka silmät oli sidottu. Miehen edessä istui kaksi naisopiskelijaa, jotka ääneen arvostelivat tämän ulkonäköä ja vartaloa, ohjaavan opiskelijan kehottaessa heitä koko ajan julmempiin sanoihin. Naiset vastustivat selvästi.

Keskeytin tilanteen ja sanoin että haluan hetken keskustella siitä, mihin tällä työskentelyllä pyritään. Alastomana ollut opiskelija sanoi tilanteen olleen hänelle ihan ok, mutta molemmat arvostelemaan joutuneet kokivat tilanteen äärimmäisen ahdistavana. Keskustelin ohjaajan kanssa siihen mihin hän

työskentelyllään pyrki, annoin muutamia kehitysehdotuksia jatkoharjoituksia ajatellen ja katsoin että harjoitusten suunta muuttui näkemästäni.

Myöhemmin kuulin alastomana olleen opiskelijan käytävällä nälvivän naisia ikään kuin vitsinä näiden pakotettuna sanomista asioista. Tunnelma kuitenkin oli muuta kuin kepeä.

Tässä tilanteessa huomioni kiinnittyi seuraaviin reaktioihini:

- 1) Alaston opiskelija sattui olemaan juuri se sama, johon olin iskenyt silmäni jo ensimmäisenä kurssipäivänä. Tunsin olevani lähes hyväksikäyttäjä katsoessani alastonta ihmistä, johon olin ihastunut ja jonka silmät oli sidottu. Olisiko tilanne tuntunut toiselta, jos alastomana olisi ollut joku muista opiskelijoista? Uskon että olisi.
- 2) ”Mihin laitan silmäni, mihin laitan silmäni?” Opettajana tuossa tilanteessa koin, että minun on pystyttävä katsomaan tilannetta suoraan. Alastomuutta nähdessä on ainakin minulla luontainen reaktio katsoa sukupuolielimiin, ja siitä tulee aina jotenkin likainen olo. Siltä voi useimmiten pelastautua katsomalla alastoman ihmisen kasvoja, mutta jos alastoman silmät ovat sidottu, tuntuu sekin mielettömältä. Ja nyt niitä käsiä ylös: kuinka moni rehellisesti voi sanoa alastoman ihmisen nähdessään katsoessaan kaikkea muuta, muttei sukupuolielimiä?
- 3) Erotiikassa on hyvin väkivaltaisia piirteitä. Kohtaamani tilanne tuntui samaan aikaan hyvin eroottiselta ja hyvin väkivaltaiselta, ja ehkä osittain myös väkivaltaisuutensa takia kiihottavalta. Itsessään kohtaus olisi voinut toimia hyvinkin lavalla, niin säpsäyttävä lataus tilanteessa oli, mutta opiskelijoiden ahdistuksen takia jouduin keskeyttämään mielenkiintoisen työn.
- 4) En vielä kukaan tiedä mitä minun olisi tilanteessa pitänyt tehdä. Oliko oikea ratkaisu lopettaa tilanne? Tulinko joka tapauksessa liian myöhään (tältä alkoi tuntumaan alastoman opiskelijan kuittaillessa kommentteista jälkikäteen)? Olisiko minun pitänyt katsoa mitä

tilanteesta tulee jos en puutu siihen? Tuossa hetkessä koin, että minun on uhrattava mahdollisesti mielenkiintoinen taiteellinen lopputulos opiskelijoiden hyvinvoinnin takaamiseksi. Mutta oliko se oikea syy, vai enkö vain itse kestänyt tilanteen latausta? Tai nimenomaan TÄTÄ opiskelijaa alastomana?

Omia vaikuttimiaan on mahdoton analysoida objektiivisesti, joten tyly totuus lienee se, etten saa koskaan vastauksia osaan kysymyksistäni. Tärkeämpääkin kuin saada vastauksia on minulle itsereflektio ja kyky analysoida tilanteita, omia reaktioitaan ja vaikuttimiaan jälkikäteen. Minulle opettajuus on usein painia omien tunteiden ja järjen välillä. Onneksi en ole yksin.

5.2. HAASTATTELEMIENI OPETTAJIEN JA OPISKELIJOIDEN KOKEMUKSIA

Olen purkanut haastattelut tähänastisessa tekstissä suurelta osin, mutta muutamia asioita en ole vielä käsitellyt. Osaa teemoista olen sivunnut aiemminkin, mutta tuon tässä lisäesimerkkejä aiheista.

Nostan tässä osiossa esiin vielä seuraavat kysymykset joita käsittelen alaluvuissa:

- 1) Miten ihastus opettajaan/opiskelijaan ilmenee?
- 2) Missä tilanteessa suhteet alkavat? Kuka tekee aloitteen?
- 3) Kuinka pitkiä suhteita opiskelijoiden ja opettajien välille syntyy?
- 4) Millaisia tunteita ihastuminen opettajaan/opiskelijaan aiheuttaa?
- 5) Huomaavatko muut opettajat? Mikä on suhtautuminen?
- 6) Keskustellaanko aiheesta avoimesti?

5.2.1. Miten ihastus opettajaan/opiskelijaan ilmenee?

Ihastumista vastaajien oli huomattavan vaikea määritellä, tai sitä miten se oli ilmennyt. Ihastumista ei artikuloida heti, eikä välttämättä ollenkaan. ”En mä

tiedä mistä sen näki, tai mistä kaikesta. Kun mä olin selvästi iskenyt silmäni siihen (opettajaan), mut ei sit mitään tapahtunut. Ja sit jossain vaiheessa se alkoi katsoo takas, sellasia pitkiä katseita tilan poikki, et vaik olis ollut paljon ihmisiä siinä välissä niin se katso muhun kaikkien niiden läpi.” (Nainen, 27) ”Se näkyi ihan yhdessä viihtymisenä” (Nainen, 59). ”Se (opiskelija) ehkä alkoi vaikuttaa yhtäkkiä jotenkin kiinnostuneemmalta mun pitämistä tunteista. Siis että se oli tapojensa vastaisesti aina ajoissa, tosi innoissaan aiheesta ja oli, no, sellanen ”hyvä oppilas” yhtäkkiä. Kysyi aina voiko se auttaa mitenkään. Ja sitten se alkoi hakeutumaan niihin piireihin missä mä olin vapaa-ajallakin.” (Nainen, 26) ”Opiskelija asui aivan lähellä kotiani ja ajoitti usein kävelyreitinsä niin, että osui paikalle kun olin ulkoilemassa lasteni kanssa. Itse tein hänelle muutaman palveluksen, joita opettajan ei kai oleteta opiskelijoille tekevän, vein hänet omalla autollani terveyseskukseen ja kerran pitemmälle toiseen kaupunkiin, kun hän olisi myöhästynyt varatusta vastaanottoajasta julkisilla ja olisi joutunut maksamaan peruutetusta ajasta. Muutenhan tuollainen kiinnostus ilmenee kehon kielestä, sitä on vaikea salata. ” (Nainen, 59) ”Ei se ihastus siihen oppilaaseen toivottavasti näkynyt musta mitenkään” (Mies, 28). ”Siitä mä ehkä huomasin että se (opettaja) oli ihastunut muhun, että se alkoi puhumaan just mulle paljon enemmän, heitti läppää ja jotenkin astui musta alas sieltä jalustalta jossa se oli seissyt, tuli niinku mun tasolle” (Nainen, 26).

5.2.2. Missä tilanteessa suhteet alkavat? Kuka tekee aloitteen?

Yksi mielestäni kiinnostava asia liittyi siihen, kuka on tehnyt aloitteen ja miten sekä millaisessa tilanteessa mahdollinen suhde on alkanut. Mielestäni oli yllättävää, että yli puolessa tapauksista opettaja oli toiminut aloitteen tekijänä. Olin olettanut eettisten- ja moraalisääntöjen pitelevän opettajia niin tiukasti hyppysissään, että jos jotain liikkeitä ihastuksen suhteen tehtäisiin, ne tulisivat opiskelijoiden taholta.

Osassa tapauksista ensimmäinen vastaus tuntui olevan, ettei ensimmäisen liikkeen tehnyttä osapuolta voi suoraan määrittää. ”En mä tiedä kumpi se oli joka olis jokun aloitteen tehnyt. Siis kyllähän mä sitä (opettajaa) lämmittelin ihan tosi huolella, mutta kyllä se myös osoitti että lämpenee mun lähestymisille. Tai että kai mä olisin lopettanut jos siltä ei olis saanut mitään vastakaikua.” (Nainen, 26) Selkeitäkin tapauksia kyllä löytyy: ”Yhden pitkän ja rankan työrupeaman aikana opettajani yhtäkkiä keskeytti tekemisen ja kysyi, että etkö sä nyt saatana edes huomaa, että mä olen ihan retkussa sinuun? Vastasin jotain siihen suuntaan, että totta kai mä olen sen huomannut, mutta en ole välittänyt siitä sen kummemmin. En itse ollut mitenkään ihastunut, vain arvostin kovasti muulla tavalla.” (Nainen, 59) ”Mä jäin luokkaan puuhaamaan niitä kurssin paperitöitä, ja se (opiskelija) jäi kans luokkaan tekemään jotain omia juttujaan. Ja sit mä olin ihan hajalla ku oli se tilanne, mitä oli ajatellu, mut ei ollu ajatellut että se vois oikeesti toteutua, et sen kanssa vois jotenkin jutella jostain muustaki ku kurssista, tai sitä vois kysyä ulos tai jotain... ..Ja sit ku mä tein lähtöä, niin jotain aloin jutella sille, ja kysyin et nyt kun kurssi on ohi ja en oo enää opettajan roolissa, niin uskallan kysyä että lähtiskö se joskus jonnekin.” (Mies, 28) ”Erään tällaisen illan päätteeksi päädyimme opettajani kanssa kahdestaan baariin. Hän teki aloitteen pian baariin saapumisemme jälkeen. Hän suuteli minua, piti kädestä ja kutsui kotiinsa yöksi, mistä kuitenkin kieltäydyin.” (Nainen, 28) ”Sit sen tunnin lopuksi se (opettaja) sanoi että kiitos tunnista ja että (haastateltu henkilö), jäisitkö vielä vähäks aikaa tänne... ..Ja sit ku kaikki muut oli menneet niin se vaan tuli mun viereen ja sit me makailtiin siellä hämärässä salissa ja juteltiin.” (Nainen, 27)

Aloitteet vaikuttavat tulevan siis yllättävän usein opettajan taholta. Yleisesti opettajien keskuudessa ihastuksen tunnustamiseen tai suhteen aloittamiseen tunnutaan suhtautuvan suopeammin, mikäli suhde alkaa vasta opetussuhteen päätyttyä. Haastatteluissani ei kuitenkaan pysty osoittamaan, että tämä olisi yleinen käytäntö, vaan suhteet saattoivat alkaa koska tahansa, vielä opetussuhteen aikanakin. ”(Suhde alkoi) opetussuhteen aikana ja se päättyi

ennen kuin opetussuhteemme oli päättynyt” (Nainen, 59). ”Kyllä mä odotin siihen, että kurssi on ohi, ja tällä hetkellä me ollaan vaan kaks saman ikästä ihmistä samassa huoneessa, eikä siinä oo mitään että mä vaikka antaisin sille arvosanoja” (Mies, 28). ”Se on vähän vaikea sanoa että olinko mä opettajana siinä tilanteessa vai en... Kun se ensimmäinen juttu oli kesälomalla, mutta niin että mä olin sen luokan kanssa festareilla missä ne oli esiintymässä. Silloin sit jonkun illan päätteeksi se (opiskelija) päätyi mun hotellihuoneeseen. Mutta kai mä sitten jotenkin ajattelin että se ei olis ihan soveliasta, kun katsoin kyllä ettei kukaan nää sitä kun se lähtee.” (Nainen, 26) ”Kai nää aika usein tapahtuu jossain enskaribileissä ja esityksen hautajaisissa. Että ei ikään kuin olla koulussa, mut sen puitteissa tavallaan.” (Nainen, 26)

5.2.3. Kuinka pitkiä suhteita opiskelijoiden ja opettajien välille syntyy?

Haastattemieni opettajien ja opiskelijoiden suhteet olivat verrattain lyhyitä. Vaikka yksi haastateltu kertoikin tietävänsä muutamia aviopareja jotka olivat tutustuneet opetussuhteen aikana, eivät haastattelemani olleet suhteissaan kovin kauaa: ”Koulussa käyttäydyimme normaalisti. Emme tavanneet koulun ulkopuolella. Tilanne toistui kuitenkin n. puoli vuotta myöhemmin, kun laitoksemme piti seuraavat juhlat. Opettajani seurasi minua loppuun asti, tanssimme yhdessä yökerhossa ja suutelimme... ..Tämän jälkeen välillämme ei kuitenkaan enää tapahtunut mitään.” (Nainen, 28) ”Ei siinä ollut kuin pari kertaa koulun ulkopuolella jotain säätöä. Siis että kotimatalla jäätiin pussailemaan jonnekin, mutta eipä se olis paljon sen kummempaa voinut ollakaan kun molemmat oli tahoillaan parisuhteissa.” (Nainen, 26) ”Suhde kesti pari kuukautta” (Nainen, 59).

Muutamassa tapauksessa suhteessa ei ole varsinaisesti tapahtunut mitään, mutta se on jäänyt pitkäksi aikaa kytemään: ”(Suhde jatkui) ainakin puoli vuotta ihastuksen tasolla.... ..Olemme harvakseltaan pitäneet yhteyttä noiden vuosien jälkeen, hän on soittanut kerran tai pari vuodessa minulle. Jotain

välillämme taitaa olla edelleen selvittämättä tai toteutumatta? Jonkinlainen kohtalonomainen yhteys, ehkä rakastuminen luo sitä?” (Nainen, 59) ”Se jatkui silloin vaan sen kurssin ajan, mut monta vuotta sen jälkeenkin tuntui että aina jos törmää siihen (opettajaan) jossain niin sit siinä meidän välillä on vaan joku sellanen juttu” (Nainen, 27).

5.2.4. Millaisia tunteita ihastuminen opettajaan/opiskelijaan aiheuttaa?

Siinä missä ihastuminen ylipäätään voisi olla ihana ja voimaannuttava tunne, on se opettajien ja opiskelijoiden välisissä suhteissa helposti muutakin: ”Olin kauhuissani, hämmentynyt ja jollakin tasolla vihainen itselleni. En tajunnut, miten niin pääsi käymään... ..Ammattieettiset ongelmat ja ahdistuneisuuteni kasvoivat niin suuriksi, että hakeuduin työnohjaukseen. Onneksi esimieheni puolsi ja sain osan kustannuksista työnantajan kautta. Suoraan en syyksi kertonut rakastumista opiskelijaani. Työnohjaukselle oli toki muutakin tarvetta.” (Nainen, 59) ”No ensimmäisillä kerroilla johonkin opiskelijaan vähän ihastuessa en mä sitä ajatellut sen ihmeemmin. Mutta sitten kun niin oli käynyt aika monta kertaa, ei sillä että mä olisin kaikkien niiden suhteen toiminut yhtään millään tavalla, en tietenkään, alkoi tulla enemmän sellainen ”ei taas”-fiilis, kun on se kuitenkin aika ongelmallista että miten hoitaa sen työnsä jos on ihan läepällään johonkin. Ja sitten sen yrittää vaan työntää pois mielestä eikä yhtään ainakaan ruokkia sitä.” (Nainen, 26) ”Se opettajaan ihastuminen oli musta melkein vähän kornia, tai siis että kamoona, oonko mä näin helppo, kun on joku vähän vanhempi ylästatuksinen mies niin mä olen heti että joooo! Että ihastuinkohan mä kuitenkin siihen ihmiseen, vai siihen että se oli mun opettaja?” (Nainen, 26)

Osa ihastumisista voi johtaa dramaattisiinkin käännteisiin ja asia vaivata mieltä vuosien ajan: ”Opiskelija keskeytti itse opinnot oppilaitoksessa ennen lukuvuoden päättymistä. Syitä olen jäänyt vain arvailemaan ja usein miettinyt,

miten paljon ihastukseni mahtoikaan häiritä hänen opiskeluaan. Vai oliko kenties aivan muut, minulle tuntemattomat syyt.” (Nainen, 59)

5.2.5. Huomaavatko muut opettajat? Mikä on suhtautuminen?

Muiden opettajien oletettu paheksunta tuntuu olevan pitkälti opettajien toimintaa ohjaava tekijä. ”Kun mä mietin että puhutaanko musta nyt jossain opettajanhuoneessa, että toi on se kamala, mikä yrittää koko ajan pokailla oppilaita. Tai että ei siitä kukaan koskaan sanonut mitään, mutta mä aattelin että ajatteleeko ne kuitenkin niin.” (Mies, 28) ”Ei mulle ole ees tullut mieleen ottaa tätä muiden opettajien kanssa puheeksi. Kun jos mä sanoisin että toi yksi opiskelija on ihan selvästi ihastunut muhun, niin ne varmaan kuitenkin pitäisi mua ihan outona, että toi ajattelee oppilaista tollee. Että mikä tota vaivaa, nää oppilaathan on vasta poikia, vaikka ei ne kyllä enää mitään poikia enää ton ikäset oo enkä mä voi mitään sille jos joku tsekkailee mua.” (Nainen, 27)

Kommenteista paistaa mielestäni myös asian vähättely salailun lisäksi: ”En usko, että laitoksellamme tiedettiin yleisesti opettajan käyttäytymisestä, olihan hän perheellinen mies. En kuitenkaan usko, että olen ollut ainoa oppilas, jota hän on lähestynyt. Muuten laitoksemme on hengeltään suhteellisen vapaamielinen, joten mitään suurta kohua oppilaan ja opettajan välisestä suhteesta siellä tuskin tulisi.” (Nainen, 28) ”Puhuin ongelmastani (ihastumisesta opiskelijaan) esimieheni ja yhden kollegan kanssa. Esimies, rehtori, tuhahteli ja sanoi vaan, että älä nyt kompastu lillukanvarsiin. Kollegani suhtautui ymmärtävämmiin ja sanoi, että yritetään me nyt vaan muistaa se vanha roskakuskien sääntö, että omasta kuormasta ei saa syödä. Eli hän vastasi aika suoraan ilmassa olevaan kysymykseeni, voinko alkaa seksisuhteen opiskelijamme kanssa. Halut siihen oli molemmin puolin mielestäni selvästi suuret. Tämä kollegan vastaus oli minulle tärkeä, pidin ’roskakuskisäännön’ mielessä ja päätin, että ei seksisuhdetta ainakaan niin kauan, kuin opiskelija on talossa kirjoilla.” (Nainen, 59) ”Kyllä meidän

toinenkin ope tiesi, mä siis tiedän että se tiesi, mutta ei se koskaan sanonut mitään mulle tai sille opettajalle. Kai se ajatteli että ollaan kaikki nyt vaan hiljaa niin tää asia katoaa eikä siihen tarvi suhtautua.” (Nainen, 26) ”En usko (että koulun muut opettajat saivat tietää opettajani ja minun suhteesta), jos ei sitten joillekin mieskavereilleen kertonut tai leuhkinut nuorella naisystävällään. Sellaiseen itsetunnon pönkitykseen voisin kuvitella hänenkinlaisensa ihmisen lankeavan.” (Nainen, 59) ”Kyllä mä luulen että se (suhteeni opiskelijaan) oli ihan ”yleistä tietoa” jossain vaiheessa, mutta vasta sen jälkeen kun suhde oli jo päättynyt. Tai olisin tosi yllättynyt jos vaikka muut opet ei olisi siitä kuulleet, kun tuollaiset jutut tuntui leviävän tosi nopeasti päätellen siitä miten monesta opettaja-opiskelija -suhteesta itse kuuli. Mutta ei se meidän pomo tästä mitään sanonut vaikka kai se tiesi, sen politiikka oli kaikkien ”ongelmien” kanssa se että ei nyt vaan puututa niin menee nopeammin ohi.” (Nainen, 26)

5.2.6. Keskustellaanko aiheesta avoimesti?

Muiden opettajien reaktiot edellä kertovat jo hyvin paljon haastateltujeni käsityksestä avoimuudesta aiheen parissa. Kenenkään vastaajani mielestä tässä ei ollut kysymystäkään: ”Ei keskustella ollenkaan saati että keskusteltaisiin avoimesti” (Nainen, 59). ”Ei todellakaan, ei mulle tullut mieleenkään että puhuisin vaikka jossain opettajainhuoneessa tällaisesta vaikka muuten oonkin avoimuuden kannalla” (Nainen, 26).

En itse edelleenkään pääse eroon siitä kalvavasta tunteesta, että tässä on jotain mätää. Jos näin monet kollegani painiskelevat saman asian kanssa, miksei siitä keskustella? Olisi mielestäni kaikkien etu, jos työnohjaus, opettajakoulutus ja kollegoiden väliset keskustelut voisivat käsitellä tätä niin yleiseltä tuntuvaan aiheeseen. Paheksuminen ei asiaa miksiäkään muuta, avoin keskustelu sen sijaan saattaisi auttaa.

5.3. EROTIikka ASEENA – KUKA KÄYTTÄÄ VALTAA?

Niin mahtava asia kuin ihastuminen, suhteet ja erotiikka ovatkin, piilee niissä myös väkivallan ja vallankäytön mahdollisuus. Haluan käsitellä aiheen tässä omana alalukunaan, sillä se on minusta merkittävä jos puhumme opettajien ja opiskelijoiden välisistä suhteista. Aihe ei noussut haastatteluissani juurikaan esiin, mutta olen pohtinut asiaa muutoin. Keskustellessani kollegoideni kanssa siitä, kenen on vastuu opettajan ja opiskelijan välisissä suhteissa, tuntuu vastaukseksi hyvin helposti valikoituvan opettaja.

Itse en niele väittämää, että vastuu suhteessa erotiikkaan olisi aina opettajan. Erotiikka on valtava asia, jopa ase, jos sitä haluaa niin käyttää. Uskon, että olemme kaikki eroottisia olentoja, ja sofistikoituneen ulkokuoremme alla olemme viettämme vietävissä. Vain harvat haastatteleman opettajat puhuivat seksuaalisesta häirinnästä, mutta uskon monien havaitsevan yhtäläisyyksiä omien kokemustensa ja haastateltujen tarinoiden kesken.

En paneudu tässä seksuaaliseen häirintään kollegoiden välillä tai työyhteisöissä muutoin, sillä aiheesta on olemassa laajalti kirjallisuutta ilman omaakin panostani. En myöskään käsittele opettajia opiskelijoiden häiritsijöinä, sillä tätäkin on tutkittu.

Sen sijaan otan esiin asetelman toisin päin. Opettajat lienevät usein yllättäen altavastaajina seksuaalisessa häirinnässä. Koska opettaja on peruksenaan ylästatuksessa suhteessa opiskelijaan, on ainakin oma perusolettamukseni se, ettei opettajien häirintä ole edes mahdollista. Kokemukset kuitenkin puhuvat muuta.

Poikkean hetkeksi linjastani, jossa puhun vain täysi-ikäistä opiskelijoista, sillä yksi haastateltuni kertoi aiheeseen liittyvän tapahtuman yläasteelta. ”Mä kävelin käytävässä sellaisen poikaporukan ohi, ja sitten yksi niistä kasiluokkalaisista ihan yhtäkkiä huusi mun perään: ”Mä ajattelen sua kun

runkkaan itseni uneen. Joillakin noilla ei tunnu olevan mitään rajaa minkään kanssa, vaik toisaalta ne ymmärtää omat rajansa jo tosi selkeesti. Voi johtua mun vieraudesta, ei-opettajamaisesta habituksesta, draamaopetusta ajatellen lasketusta statuksesta (mä esim juttelen niiden kanssa välkillä ja "heitän läppää"). Siitä on etua ja haittaa, tää on kai jälkimmäistä." (Nainen, 27)

Kysyessäni tuntuiko tapaus seksuaaliselta häirinnältä, haastateltu myönsi ja jatkoi: "(Se) huvitti mut loukkasi vähän myös, ehkä just siks että se ei tiedostanut mun asemaa suhteessa omaansa tai toimi sitä kohtaan väärin. Ei kunnioittanut mua. Ei opena niinkään vaan ihmisenä." (Nainen, 27)

Alaikäisen ollessa kyseessä seksuaalisen häirinnän osoittaminen tuntuu olevan vieläkin ongelmallisempaa kuin muutoin: "Ei kai siitä puhuta. Opet ei tunnu oikein voivan millekään mitään, heti on vanhemmat ja media lietsomassa kohua." (Nainen, 27)

Itse en ole törmännyt aivan vastaavaan vulgaariuteen, minkä uskon johtuvan juurikin siitä että aikuisemmat ihmiset ehkä keskimäärin käyttäytyvät hieman sivistyneemmin opiskeluympäristössä. Kuvailin aiemmin omia kokemuksiani alastomista opiskelijoista. Teatterissa joutuu varmasti kohtaamaan opiskelijoiden alastomuutta enemmän kuin vaikkapa kokkeja kouluttavassa oppilaitoksessa. Teatteriinkin myöskin tuntuu kuuluvan kiinteästi olettaus, että alastomuutta on siedettävä ja sitä kohti katsottava. Eräs (mies)kollegani kertoi siitä, kuinka hän oli ollut joskus opettajana ohjaustilanteessa, jossa oli ohjannut (nais)opiskelijaa. Opetustilanteen päätyttyä opiskelija oli alkanut riisuutumaan opettajan edessä vaatteet vaihtaakseen. Opettaja kuvaili myöhemmin, että tilanne on tuntunut miltei seksuaaliselta häirinnältä: tuossa edessäni on puolialaston ihminen, joka pakottaa katsomaan itseään. Opettaja ei ollut kuitenkaan sanonut mitään, sillä oli ajatellut itse kuulostavansa jotenkin kummalliselta, jos huomauttaa asiasta.

Opettajia tuntuukin yleisesti estävän seksuaalisesta häirinnästä puhumisesta se, että he kokevat saavansa kummallisen leiman. "Miten toi aattelee oppilaista tollee, hyi"-reaktiota muiden opettajien puolelta pelätään niin

paljon, että se estää aiheesta puhumisen. Opettajien opiskelijoihin kohdistama seksuaalinen häirintä etenkin peruskoulussa ja lukiossa on puhutumpi aihe, ehkä se osaltaan pelottaa seksuaalisen häirinnän kohteeksi joutuvia opettajia? Voisiko olla, että ajatellaan seksuaalisen häirinnän koulussa olevan aina opettajan opiskelijaan suuntaamaa, eikä koskaan opiskelijan opettajaan suuntaamaa?

Vuorikoski käsittelee sosiologian tohtori Beverley Skeggsin tutkimusta artikkelissaan ”Valta ja sukupuoli opettajaksi opiskelevin koulumuistoissa.” Siellä nähdään asian toinenkin puoli: ”Sukupuolta voi myös käyttää koulussa hyväkseen – kuten tekevät niin opettajat kuin oppilaatkin. Skeggsin tutkimuksen mukaan miesopettajat käyttävät flirttiä kontrollin ja vallankäytön keinona. Myös naisopiskelijat voivat käyttää flirttiä hyväkseen kääntääkseen tilanteen edukseen. Joidenkin naispuolisten opettajaopiskelijoiden tarinoissa tuli ilmi, että he ovat käyttäneet flirttailua selvittääkseen hankalista tilanteista tai saadakseen parempia arvosanoja.” (Vuorikoski 2003, 148)

Jotkut haastatelluistani myös tunnistivat tämän: ”Myöhemmin koin ottaneeni tilanteen haltuun ja käytin itse tilannetta hyväkseni mm. pyytämällä häneltä (opettajalta) palveluksia” (Nainen, 28). ”Kyllä mä mietin sitä että on se nyt aika epäreilua jos kaikki ajattelee että tää olisi ollut vaan sen (opettajan) vastuulla. Kun kyllä mä omasta mielestäni olin aika röyhkeä ja vähän päällekyväkin, ja sillä flirttailulla olisin voinut saada sen kai aika ahdistuneeksi.” (Nainen, 26)

Seksuaalinen häirintä ja erotiikan käyttö vallan välineenä vaikuttaa olevan harmillisen yleistä. Sen sijaan että oletetaan opettajien olevan vallankäyttäjiä poikkeuksetta myös erotiikan suhteen, suosittelisin (itseni toistamisen uhallakin) avointa keskustelua myös tästä aiheesta.

5.4. TUNTEELLINEN OPETTAJA – MITÄ TEHDÄ TUNTEILLEEN?

Opetustyössä tuntuu olevan paljon tunteita pelissä. Ammatillisessa keskustelussa en ole juurikaan törmännyt siihen, että opettajia neuvottaisiin siinä, mitä omille tunteilleen tulee tehdä. Seuraa siis puhtaasti spekulatiivista omaa pohdintaani aiheesta:

Opettaja ei voi olla tunteidensa heiteltävissä oleva säkki, joka purkaa raivonsa opiskelijoihin tai ryntää suhteeseen jokaisen kanssa, johon hieman ihastuu. Opettajan on erittäin tärkeää tuntea itsensä ja oma elämänkaarensa mahdollisimman syvällisesti, jotta erilaisissa eteen tulevissa tilanteissa opettaja pystyy refleктоimaan senhetkisiä tunteitaan elämäänsä ylipäättäen. Olenko nyt ihastunut oikeasti tuohon opiskelijaan, vai siihen miten paljon hän muistuttaa minua jostain toisesta mukavasta ihmisestä? Onko tuo opiskelija oikeasti ärsyttävä tahallaan, vai tunnistananko hänessä vain joitain omia piirteitäni, joista en pidä?

Kollegani kertoi tarinan opettajasta, joka aina luokkahuoneeseen tullessaan miimisesti asetti oman elämänsä ovenpieleen odottamaan opetustilanteen päättymistä. En ole varma olisiko minusta sellaiseen, tai olenko vakuuttunut että se olisi oikea tapa toimia.

Opettaja on lopulta kuitenkin aina ajatteleva ja tunteva yksilö, jolla on oma elämä ja jota ajavat tunteet siinä missä kaikkia muitakin. Vaikkei tunteidensa riepotelevaksi voi alistua, mielestäni hyvä opettaja omaa tunteiden koko kirjon ja on ihmisenä opetustilanteessa. Jos taustalla on ollut huono päivä, ei sitä tietenkään tule purkaa opiskelijoihin, mutta ehkä itseään voi armahtaa ja todeta, että tänään on tällainen vaisumpi päivä kun ei jaksaa innostua kaikesta. Jos joskus suuttuu syyttä suotta opiskelijoille, ei mielestäni siitäkään pidä ruoskia itseään. Uskon myös opiskelijoiden olevan kiitollisempia, jos he

kokevat heitä opettavan ihmisen, eikä tunteettoman koneen. Jos tulee tarpeettomasti räjähdettyä, on anteeksipyyttämistä hyvä opetella. Kaikki ymmärtänevät, että joskus opettajankin pinna saattaa kiristyä tarpeettoman paljon mitättömästä asiasta, etenkin jos sen jälkeen pystyy avoimesti kommunikoimaan tunteistaan, niin positiivisista kuin negatiivisista.

Ylipäätään uskon että koko opettajin toimintakulttuurille tunteista puhuminen tekisi hyvää. Opettajat kyllä haukkuvat (se on aina myöhässä!) ja ylistävät (tosi lahjakas ohjaaja!) opiskelijoita keskenään, mutta tuollainen puhe jää hyvin pintapuoliseksi. Uskon että me kaikki olisimme onnellisempia työssämme ja valitettavan yleisiä loppuunpalamisia tapahtuisi huomattavasti vähemmän, jos opettajat puhuisivat keskenään avoimemmin siitä, miltä meistä tuntuu. Ammatillisuus ei ole mielestäni kovin mielenkiintoinen verho jonka taakse paeta: onko ammatillinen opettaja muka tunteeton opettaja? Ei kai, ja jos on, haluan täten irtisanoutua ammatillisuudesta.

Ja sitten perusdilemmamme: Mitä sitten tehdä kun huomaa ihastuvansa opiskelijaansa? Mielestäni on ensiarvoisen tärkeää ottaa rauhassa. Ihastumisia tulee ja menee. Niistä voi ottaa irti endorfiiniksit, nauttia kauniista, nuoresta, lahjakkaasta ihmisestä matkan päästä ja olla heti syyllistämättä itseään. Asian suhteen ei ole myöskään välttämätöntä toimia: ei liene kenenkään edun mukaista pienen ihastuksen kohdalle sattua olla heti tunnustamassa sitä toiselle osapuolelle. Jos opiskelija vaikuttaa itsekin kiinnostuneelta, päädyn suosittamaan opetettavan kurssin päättymistä ja asian selvittelyä sen jälkeen. Näin ehkä välttyttäisiin ikäviltä kahnauksilta ja tunnesolmuilta opetustilanteessa. Jos opiskelijasi on yksinkertaisesti se maailman ihanin ihminen, minä sanon ”anna palaa”. Jos olette molemmat aikuisia eikä teillä ole tahoillanne ihmisiä, joiden luottamuksen pettäisitte, ei mielestäni pelkkä opetussuhteen aikana tutustuminen ole mikään syy olla ryhtymättä suhteeseen. Ihastuminen on ihanaa. Rakastuminen on ihanaa. Ja vaikka rakkaus vasta osaakin satuttaa, ei opettajienkaan pidä mielestäni yrittää selvitä läpi elämänsä kolhuitta: mieluummin tuntee ja tulee satutetuksi

kuin on koko elämänsä tasaisen harmaassa olotilassa. Olkoon tämä henkilökohtainen synninpäästöni kaikille asian kanssa painiskeleville.

Yhteenveto

Erotiikka teatteriopettajan arjessa ei ole yksinkertainen asia. Aiheella on monta puolta ja se herättää voimakkaita tunteita. Lähes kaikilla on siitä mielipide, mutta harvoin asiaan paneudutaan sen syvemmin.

Kirjallinen opinnäytetyöni ei pyri esittelemään aihetta sen koko moninaisuudessaan, sillä se olisi mahdoton tehtävä. Toivon silti, että käsissäsi oleva pintaraapaisu aiheesta herättää ajatuksia ja tunteita, sekä ehkä tarjoaa jonkin uuden näkökulman aiheeseen. Tavoitteenani on ollut herättää keskustelua aiheesta, ja toivon että opinnäytetyöni lukeneet voisivat saada tästä keskustelunavauksesta rohkeutta ottaa aiheen esiin myös työympäristöissään. Toivon myös teatteriopettajien koulutuksen tulevaisuudessa käsittelevän aihetta, eikä vain oletettavan opettajien kyllä oppivan työssään tarvittavat asiat tunteistaan ja niiden suhteesta työhönsä.

Ammatillinen keskustelumme ei voi jumittua keskiaikaisiin moraalikäsitteisiin tai loputtomasti piiloutua termin ”ammatillisuus” taakse. Muuttuvassa yhteiskunnassa, seksualisoituneen kulttuurin keskellä meidän opettajien on kyettävä vastaamaan aikamme haasteisiin. Opettajantyön haasteena ei ole enää kysymys siitä, saako opiskelijoita kurittaa ruumiillisesti. Uusi opettaja, Opettaja 2.0. on täällä, ja uuden vuosituhanneen opettaja kohtaa työssään uusia kysymyksiä ja haasteita. Toivon meidän etsivän niihin yhdessä vastauksia, vailla närkästystä tai asioiden arvottamista yksinkertaisesti oikeiksi tai vääriksi.

Väitän teatterin olevan lajina erityisen tunneherkkää maastoa, myös opettajalle. Ehkäpä ammatillisuuden tulisi teatteriopettajan työssä tarkoittaa myös omien tunteiden ja tuntemusten syleilyä niiden tuomitsemisen sijaan? Emme saa olla tunteidemme vietävissä, mutta ketään ei mielestäni tulisi syyttää niiden tuntemisesta. Suokaamme itsellemme ja kollegoillemme

ihmisyys ammatillisuuden ohella: kokonaisvaltainen minuus, joka mahdollistaa kaikkien ominaisuuksiemme valjastamisen alamme kehittämiseen.

Hyvää matkaa tunnealokkoon, otetaan koko kyydistä ilo irti!

LÄHDELUETTELO

Kirjat:

Bogart, A. 2004. Ohjaaja valmistautuu. Jyväskylä: Like.

Crimethinc. 2008. Expect resistance. Salem, OR: Skeleton Crew.

Higgins, C. 1998. Transference Love from the Couch to the Classroom: A Psychoanalytic Perspective on the Ethics of Teacher-Student Romance. Columbia: Columbia University Press.

Nikunen, K., Paasonen, S. & Saarenmaa, L. 2005. Anna meille tänä päivänä meidän... Eli kuinka porno työntyi osaksi arkea. Teoksessa Nikunen, K., Paasonen, S. & Saarenmaa, L. Jokapäiväinen pornomme. Tampere: Vastapaino.

Rikoslaki 1998. Seksuaalirikoksista. 20 luku § 6 Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö (24.7.1998/563).

Skinnari, S. 2004. Pedagoginen rakkaus. Jyväskylä: PS-kustannus.

Tirri, K. 1999. Opettajan ammattietiikka. Helsinki: WSOY.

Vuorikoski, M. 2003. Valta ja sukupuoli opettajaksi opiskelevien koulumuistoissa. Teoksessa Vuorikoski, M., Törmä, S. & Viskari, S. Opettajan vaiettu valta. Tampere: Vastapaino.

Viskari, S. 2003. Pedagogisen rakkauden mahdollisuus. Teoksessa Vuorikoski, M., Törmä, S. & Viskari, S. Opettajan vaiettu valta. Tampere: Vastapaino.

Young-Bruehl, E. 2003. Where do we fall when we fall in love?
New Hampshire: Other Press LLC.

Muut lähteet:

WWW-dokumentit:

Mitä porno on 2007. Valtion elokuvatarkastamo. [WWW-dokumentti] Saatavilla
(http://www.vet.fi/porno_mita_porno_on.php). (luettu 8.3.2011)

Opettajan ja oppilaan väliset seurustelusuhteet 2000. Opetusalan eettinen neuvottelukunta. [WWW-dokumentti] Saatavilla
(http://www.oaj.fi/portal/page?pageid=515,447841&_dad=portal&_schema=PORTAL). (luettu 1.3.2011)

TV-ohjelmat:

Suhde opettajaan. Sub-tv. 4.2.2011

Tunteen paloa. YLE Opettaja-tv. 10.11.2009

Nimettömät haastattelut:

Nainen, 26, teatteriopettaja, opiskelija. Haastateltu 10.3.2011

Nainen, 27, teatteriopettaja, opiskelija. Haastateltu 13.3.2011

Nainen, 28, opiskelija. Haastateltu sähköpostitse 15.3.2011

Mies, 28, opettaja. Haastateltu 19.3.2011

Nainen, 30, opiskelija. Haastateltu 21.3.2011

Nainen, 59, teatteriopettaja, opiskelija. Haastateltu sähköpostitse
27.3.2011

Kannen kuva: Saatavilla

(http://4.bp.blogspot.com/_MonqOVgUpXE/TDVuYvIOweI/AAAAAAAAAKQ/hZocWQ_tngk/s1600/PinupTeacher.jpg).

LIITE 1

Opetusalan eettisen neuvottelukunnan kannanotto 12.12.2000

Opettajan ja oppilaan väliset seurustelusuhteet

Julkisuudessa on viritelty keskustelua opettajan ja oppilaan välisen seurustelusuhteen hyväksyttävyydestä sattuneen yksittäisen tapauksen pohjalta. Siksi on aiheellista esittää joitakin yleisiä periaatteita, jotka on otettava huomioon eettiseltä kannalta opettajan ja hänen oppilaansa läheisissä suhteissa. Konkreettisissa yksittäistapauksissa tulee ottaa kantaa paikallisesti tarkan asiantiedon, kokemuksen ja voimassaolevien säännösten pohjalta.

Ihastuksen, kiintymyksen ja läheisyyden tunteet ovat elimellinen osa ihmissuhteita ja elämää. Niihin liittyy paljon positiivista energiaa ja välittämistä. Siksi ne ovat voimavara myös opetuksessa ja kasvatuksessa. Jos opetussuhde seksualisoituu ja muuttuu seurustelusuhteeksi, on vaarana, että se uhkaa oppimista ja kasvua ja rikkoo eettisesti hyväksyttävät rajat opettajan ja oppilaan riippuvuussuhteessa.

Opettajan ja oppilaan välinen suhde on luonteeltaan luottamus- ja riippuvuussuhde, jonka tarkoituksena on mahdollistaa oppiminen. Sen tulisi myös tukea oppilaan kasvua sellaisella tavalla, joka sopii oppilaan kulloiseenkin tilanteeseen ja elämänvaiheeseen.

On tavallista ja enimmäkseen hyödyllistä, että oppilas ja opettaja tuntevat toisensa läheisiksi ja hyväksyviksi. Oppilaan taholta tähän liittyy toisinaan ihannointia, ihastumista ja jopa rakastumista. Vuorovaikutukseen liittyy molemminpuolisia tunnekokemuksia. Siksi on edellytettävä, että opettaja tuntee oman vastuunsa ja pitää ammatilliset rajat selkeinä ymmärtäen samalla oppilaansa reagointia. Tämä on tärkeää myös siksi, että jos oppilas on lapsi, opettajan ja oppilaan suhteen seksualisoituminen sisältää psykologiselta kannalta arvioituna väistämättä inestisiä piirteitä.

Opetusryhmän kannalta on tärkeää tasapuolisuuden vaatimus. Jos opettaja nostaa ihastuksensa kohteen erityisasemaan opetusryhmässä, se herättää katetutta, vihaa ja kilpailua vieden ryhmää pois perustehtävästä. Tämä näkökohta koskee myös niitä tilanteita, missä kysymys on opettajan ja aikuisopiskelijan välisestä läheisestä suhteesta. Opettajan olisi myös

muistettava, miten hankalaan tilanteeseen ja jopa painostukselle alttiiksi hän voi joutua antautuessaan liian läheiseen suhteeseen oppilaansa kanssa. Ajassamme on piirteitä, joissa korostuu koko elämän seksualisoiminen lapsuusvuosista asti. Kaupalliset intressit ja julkisuus käyttävät lapsien ja nuorten seksuaalisuutta omiin tarkoituksiinsa hyvin esineellistävasti.

LIITE 2

Haastattelukysymykset koskien tilannetta, jossa opiskelija on suhteessa opettajaan

- Minkä ikäinen olit? Entä minkä ikäinen oli opettajasi? Mietityttikö mahdollinen ikäero koskaan?
- Mihin ihastuit opettajassasi?
- Kuinka suhde alkoi? Kuka teki aloitteen? Miten kiinnostuksenne toisianne kohtaan ilmeni konkreettisesti?
- Kuinka kauan suhde jatkui?
- Alkoiko suhteenne opetussuhteen vielä jatkuessa vai vasta sen jälkeen? Jos jälkeen, kuinka kauan oli kulunut opetuksen päättymisestä?
- Luuletko huomasivatko ryhmän muut opiskelijat suhdettanne? Jos, miten tämä kävi ilmi?
- Tiedätkö oliko opettajallasi koulun puolesta sääntöjä jotka kielsivät opiskelijoiden tapailun? Jos, miten ne vaikuttivat tilanteeseen?
- Koitko suhteessa ongelmalliseksi sitä, että suhteen toinen osapuoli oli opettajasi? Oliko suhteessa välillänne valta-asetelmaa, ja jos, minkälainen?
- Tiedätkö saivatko opettajasi kollegat tietää suhteestanne? Jos, kuinka kollegat suhtautuivat aiheeseen?
- Tiedätkö kokiko opettajasi moraalisia tai ammattieettisiä ongelmia suhteestaan sinuun?
- Jälkeenpäin ajateltuna koetko tulleeesi hyväksikäytetyksi vai oliko suhteenne mielestänne tasa-arvoinen?
- Onko mielestäsi eri asia onko suhteeseen ryhtyvä opettaja mies vai nainen?

LIITE 3

Haastattelukysymykset koskien tilannetta, jossa opettaja on suhteessa opiskelijaan

- Minkä ikäinen olit? Entä minkä ikäinen oli opiskelijasi? Mietityttikö mahdollinen ikäero koskaan?
- Millaisia tunteita ja ajatuksia ihastuminen opiskelijaasi herätti sinussa opettajana?
- Kuinka suhde alkoi? Kuka teki aloitteen? Miten kiinnostuksenne toisianne kohtaan ilmeni konkreettisesti?
- Mihin ihastuit opiskelijassasi?
- Kuinka kauan suhde jatkui?
- Alkoiko suhteenne opetussuhteen vielä jatkuessa vai vasta sen jälkeen? Jos jälkeen, kuinka kauan oli kulunut opetuksen päättymisestä?
- Luuletko huomasiivatko ryhmän muut opiskelijat suhdettanne? Jos, miten tämä kävi ilmi?
- Oliko sinulla koulun puolesta sääntöjä jotka kielsivät opiskelijoiden tapailun? Jos, miten ne vaikuttivat tilanteeseen?
- Koitko suhteessa ongelmalliseksi sitä, että suhteen toinen osapuoli oli opiskelijasi? Oliko suhteessa välillänne valta-asetelmaa, ja jos, minkälainen?
- Saivatko kollegasi koulun sisällä tietää suhteestanne? Jos, kuinka kollegat suhtautuivat aiheeseen?
- Keskustelitko aiheesta kollegoidesi/esimiehesi/työnohjaajasi kanssa? Jos, millaisen vastaanoton sait?
- Keskustellaanko aiheesta mielestäsi opettajantyössä avoimesti?
- Koitko opettajana moraalisia tai ammattieettisiä ongelmia suhteestasi/ihastuksestasi opiskelijaasi? Millaisia?
- Jälkeenpäin ajateltuna koetko tulleeti hyväksikäytetyksi tai hyväksikäyttäjäksi vai oliko suhteenne mielestänne tasa-arvoinen?
- Onko mielestäsi eri asia onko suhteeseen ryhtyvä opettaja mies vai nainen?